

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Παναγιώτα Μήτσου

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων

Πειραιάς, Ιούλιος 2024

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM
IN ECONOMICS IN EDUCATION AND
MANAGEMENT OF EDUCATIONAL UNITS

THE ROLE OF EUROPEAN UNION IN
EDUCATIONAL POLICYMAKING
AND ITS IMPACT ON THE GREEK EDUCATIONAL
SYSTEM

By
Panagiota Mitsou

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economics in Education and Management of Educational Units

Piraeus, Greece, July 2024

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένεια μου, τους φίλους μου και τον σύντροφό μου, για την ατέρμονη υποστήριξη που μου πρόσφεραν καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας, αλλά και των ακαδημαϊκών μου σπουδών. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς, χωρίς τη συμβολή των οποίων η διεξαγωγή της έρευνας δεν θα ήταν εφικτή. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή, κ. Καρκαλάκο για την καθοδήγηση που μου παρείχε.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Σημαντικοί Όροι: Ευρωπαϊκή Ένωση, εκπαιδευτική πολιτική, ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής και η επίδραση εκείνης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Μέσα από μια εκτενή ανασκόπηση των συνθηκών και πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μελετάται ο τρόπος με τον οποίο οι οδηγίες της Ένωσης επηρεάζουν τις εθνικές στρατηγικές εκπαίδευσης της Ελλάδας, ενώ μέσω της ποσοτικής μεθόδου, διερευνώνται η εξοικείωση, η ενημερότητα, οι γνώσεις αλλά και οι αντιλήψεις των Ελλήνων εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, για την ευρωπαϊκή ταυτότητα, την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση και τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις στο ελληνικό σύστημα. Η μελέτη υπογραμμίζει τη σημασία της ενσωμάτωσης των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών διαστάσεων για την ενίσχυση των εθνικών εκπαιδευτικών πλαισίων.

THE ROLE OF EUROPEAN UNION IN EDUCATIONAL POLICYMAKING AND ITS IMPACT ON THE GREEK EDUCATIONAL SYSTEM

Keywords: European Union, educational policy, Greek educational system, primary education

Abstract

The subject of this dissertation is the role of European Union in educational policymaking and its impact on the Greek educational system. Through an extensive review of the policies of European Union, this study examines how the Union's directives influence the national educational strategies of Greece, while through the quantitative method, it investigates the familiarity, awareness, knowledge, and perceptions of Greek primary education teachers, regarding the European identity, the European dimension in education, and the European interventions in the Greek educational system. The study emphasizes the importance of integrating European educational dimensions to strengthen national educational frameworks.

Περιεχόμενα

Περίληψη	iv
Abstract.....	v
Κατάλογος πινάκων	ix
Κατάλογος Διαγραμμάτων	x

Μέρος Α΄

Κεφάλαιο 1 ^ο : Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 2 ^ο : Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η πολιτική για την Εκπαίδευση	4
2.1 Η Ευρωπαϊκή Ένωση.....	4
2.1.1 Το θεσμικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	5
2.2 Η νομική θεμελίωση της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση	7
2.2.1 Η συνθήκη της Ρώμης	7
2.2.2 Η συνθήκη του Μάαστριχτ	10
2.2.3 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ.....	15
2.2.4 Η Συνθήκη της Νίκαιας	16
2.2.5 Η Συνθήκη της Λισαβόνας	17

2.3 Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως υπερεθνικός οργανισμός.....	18
--	----

Κεφάλαιο 3 ^ο : Η επίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.....	21
---	----

3.1 Η συμμετοχή της Ελλάδας σε Ευρωπαϊκά προγράμματα	22
---	----

3.2 Οι συνέπειες της συνεργασίας για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα	24
---	----

3.3 Εκπαιδευτική πολιτική: Ζήτημα εθνικής κυριαρχίας ή υπερεθνικού συντονισμού;.....	29
--	----

Μέρος Β'

Κεφάλαιο 4 ^ο : Η μεθοδολογία της έρευνας.....	32
--	----

4.1 Η Ποσοτική προσέγγιση.....	32
--------------------------------	----

4.2 Στοχοθεσία έρευνας.....	33
-----------------------------	----

4.3 Ερευνητικά ερωτήματα, ερευνητικό εργαλείο, δείγμα.....	33
--	----

4.3.1 Ερευνητικά ερωτήματα.....	33
---------------------------------	----

4.3.2 Το ερευνητικό εργαλείο.....	34
-----------------------------------	----

4.3.3 Το δείγμα.....	36
----------------------	----

4.4 Συλλογή, κωδικοποίηση και επεξεργασία δεδομένων	41
---	----

4.5 Περιορισμοί της έρευνας.....	41
----------------------------------	----

Κεφάλαιο 5 ^ο : Ανάλυση αποτελεσμάτων.....	43
--	----

5.1 Εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την Ευρώπη	43
5.2 Γνώση και Κατανόηση της έννοιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης	47
5.3 Ενημερότητα για την Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική....	55
5.4 Στάσεις και αντιλήψεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	58
Κεφάλαιο 6 ^ο : Συζήτηση αποτελεσμάτων και συμπεράσματα	70
Βιβλιογραφία	74
Παράρτημα	77

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 4.1 : Κατανομή του δείγματος ανά φύλο	37
Πίνακας 4.2 : Κατανομή του δείγματος ανά ηλικία.....	38
Πίνακας 4.3 : Κατανομή του δείγματος ανά χρόνο υπηρεσίας στον εκπαιδευτικό τομέα.....	39
Πίνακας 4.4 : Κατανομή του δείγματος ανά μορφωτικό επίπεδο	40
Πίνακας 5.1: Ερώτηση 5	44
Πίνακας 5.2: Ερώτηση 6	45
Πίνακας 5.3: Ερώτηση 7	46
Πίνακας 5.4 : Ερώτηση 8.....	47
Πίνακας 5.5 : Ερώτηση 9.....	52
Πίνακας 5.6 : Ερώτηση 10.....	56
Πίνακας 5.7 : Ερώτηση 11.....	59
Πίνακας 5.8 : Ερώτηση 12.....	63
Πίνακας 5.9 : Ερώτηση 13.....	66

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 4.1 : «Φύλο»	37
Διάγραμμα 4.2 : «Ηλικία».....	38
Διάγραμμα 4.3 : «Χρόνος στην εκπαίδευση»	39
Διάγραμμα 4.4 : «Μορφωτικό επίπεδο»	40

Μέρος Α΄

Κεφάλαιο 1^ο: Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η περιγραφή και ανάλυση του ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη χάραξη και διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής αλλά και της επιρροής της στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Συγκεκριμένα μελετάται η θέση και λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως υπερεθνικός οργανισμός για την πολιτική εκπαίδευσης, αλλά και καταγράφονται οι αντιλήψεις και οι στάσεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά στην ευρωπαϊκή ταυτότητα και στην ευρωπαϊκή διάσταση, στην ελληνική εκπαίδευση. Μέσα από αυτή την ανάλυση, η εργασία στοχεύει να αποκαλύψει τα σημεία συμφωνίας και διαφωνίας μεταξύ των εθνικών εκπαιδευτικών και των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών, αλλά και να μελετήσει την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην ελληνική εκπαιδευτική πρακτική, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα πιο συνεκτικό και ευρωπαϊκά προσανατολισμένο εκπαιδευτικό σύστημα.

Η σημασία του θέματος προκύπτει από την ανάγκη κατανόησης των εκπαιδευτικών, οι οποίοι αποτελούν κρίσιμο παράγοντα στην εκπαιδευτική διαδικασία, και του τρόπου με τον οποίο εκείνοι αντιλαμβάνονται και ενσωματώνουν τις ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πολιτικές και αξίες. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα και η ευρωπαϊκή εκπαίδευση δεν είναι μόνο ζητήματα πολιτικής, αλλά και θεμελιώδεις έννοιες που επηρεάζουν την κουλτούρα και την πρακτική της εκπαίδευσης σε εθνικό επίπεδο. Επομένως, η διερεύνηση αυτών των αντιλήψεων είναι απαραίτητη για την προώθηση μιας συνεκτικής και αποτελεσματικής εκπαιδευτικής πολιτικής που θα ανταποκρίνεται σε εθνικές αλλά και ευρωπαϊκές προσδοκίες και ανάγκες.

Τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα που εξετάζονται στην παρούσα εργασία επιχειρούν να εξετάσουν την επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, υπό το πρίσμα των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας. Συγκεκριμένα, αφορούν: α) στην εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την Ένωση, β) στην γνώση και κατανόηση των εκπαιδευτικών ως προς την έννοια της Ευρώπης, γ) στην ύπαρξη ενημερότητας αυτών ως προς την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δ) στην μελέτη των στάσεων και αντιλήψεων των εκπαιδευτικών ως προς τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Η μεθοδολογία της παρούσας εργασίας περιλαμβάνει μια σειρά από βήματα και εργαλεία για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων. Συγκεκριμένα, η πρώτη φάση της μεθοδολογίας περιλαμβάνει τη συγκέντρωση και ανάλυση της βιβλιογραφίας. Μέσω της βιβλιογραφικής επισκόπησης, ορίζονται έννοιες που αφορούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το θεσμικό της πλαίσιο, περιγράφεται η πορεία της Ένωσης ως προς την νομική θεμελίωση του εκπαιδευτικού της λόγου, αλλά και καταγράφεται η συμμετοχή της Ελλάδας σε ευρωπαϊκές δράσεις για την εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, μέσα από την αρχειακή έρευνα υλικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε κείμενα Συνθηκών, αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και επίσημων νομικών κειμένων των κρατών μελών, μελετώνται οι ευρωπαϊκές και εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές για τη σχολική εκπαίδευση. Η παραπάνω βιβλιογραφική επισκόπηση επιτρέπει την βαθύτερη κατανόηση του θεωρητικού πλαισίου της εργασίας.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας ακολουθείται η μέθοδος της ποσοτικής έρευνας, όπου πραγματοποιείται χρήση ερωτηματολογίου προκειμένου να μελετηθούν οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σε ένα ευρύτερο δείγμα. Επιχειρείται, δηλαδή, η ανίχνευση μιας ψυχοκοινωνικής πραγματικότητας που έχει σχέση με την εκπαίδευση και επιτυγχάνεται μέσω της ποσοτικής προσέγγισης.

Η παρούσα εργασία είναι δομημένη σε δυο μέρη, ένα θεωρητικό και ένα πρακτικό. Στο πρώτο μέρος, το οποίο αποτελείται από τα κεφάλαια 1,2 και 3, αναλύεται το θεωρητικό υπόβαθρο του ζητήματος που μελετάται, ενώ στα κεφάλαια 4,5 και 6 καταγράφεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε βασισμένη στην ποσοτική μέθοδο, αλλά και τα αποτελέσματα αυτής.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα εισαγωγικά στοιχεία της εργασίας, ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, περιλαμβάνοντας θεωρητικές προσεγγίσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το θεσμικό της πλαίσιο, τη λειτουργία της ως υπερεθνικός οργανισμός αλλά και την πορεία της για την νομική θεμελίωση του λόγου της για την εκπαίδευση. Το τρίτο κεφάλαιο μελετά την επίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αναλύοντας τις ευρωπαϊκές δράσεις στις οποίες έχει συμμετάσχει η Ελλάδα ως κράτος μέλος της Ένωσης, αλλά και τις συνέπειες οι οποίες έχουν προκύψει ως απότοκα της συνεργασίας αυτής. Τέλος, τίθεται το ερώτημα εθνικής κυριαρχίας ή υπερεθνικού συντονισμού όσον αφορά στον τομέα της εκπαίδευσης.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας ξεκινάει με το τέταρτο κεφάλαιο, το οποίο περιγράφει τη μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας, αναφέροντας δεδομένα, όπως τα ερευνητικά ερωτήματα, το ερευνητικό εργαλείο και το δείγμα και αναλύει τις διαδικασίες συλλογής των δεδομένων. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται και επεξηγούνται η μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων αλλά και τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως αυτά προκύπτουν, ενώ τέλος, το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τη συζήτηση και την ερμηνεία των ευρημάτων, αλλά και την εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Κεφάλαιο 2^ο: Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η πολιτική για την Εκπαίδευση

2.1 Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μια μορφή οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της και στόχοι της είναι η οικονομική ευημερία, η ενδυνάμωση και η προαγωγή της ανάπτυξης σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η υγεία, η ασφάλεια και η κλιματική αλλαγή. Η Ένωση, μέσω των θεσμικών της οργάνων, επιδιώκει την επίτευξη κοινωνικής συνοχής, ισότητας και διακρατικής αλληλεγγύης. (Στεφάνου 2007, 30). Αναπτύσσει επομένως, δράσεις στους αντίστοιχους τομείς, προκειμένου να συμβάλλει ενεργά στην προαγωγή τους.

Ωστόσο, η Ένωση δεν διέθετε πάντοτε τον ίδιο πολύπλευρο χαρακτήρα, καθώς με την ίδρυσή της, το 1958, υπό την ονομασία «Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα», ο σκοπός της περιοριζόταν στην ανάπτυξη της οικονομίας των κρατών-μελών της και στην ενδυνάμωση της οικονομικής συνεργασίας αυτών, όπως ορίζεται στο άρθρο 2 της συνθήκης (ΣΕΚ). Ξεκίνησε επομένως ως μια αποκλειστικά οικονομική ένωση, της οποίας σταδιακά, ο χαρακτήρας, μεταβλήθηκε. Σήμερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εξελιχθεί σε έναν οργανισμό που δραστηριοποιείται σε ποικίλους τομείς και επιδιώκει την προαγωγή της ανάπτυξης και της ευημερίας των κρατών-μελών της (Ποταμιάνος 2013, 50).

Η μετάβαση του χαρακτήρα και της αποστολής της Κοινότητας πραγματοποιήθηκε σταδιακά και σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν ορισμένα χαρακτηριστικά αυτής. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα διέθετε από την ίδρυσή της υπερεθνικά/υπερκρατικά θεσμικά χαρακτηριστικά τα οποία την διαφοροποιούν από τους παραδοσιακούς διεθνείς/διακρατικούς οργανισμούς (Στεφάνου Κ. 2007). Υπήρξε επομένως εξ αρχής ένα θεσμικό σύστημα, το οποίο δρούσε σύμφωνα με τις αρχές της Κοινότητας και επιδιώκοντας τους σκοπούς αυτής, όπως εκείνοι ορίζονταν από τις αντίστοιχες Συνθήκες. Το σύστημα αποτελούνταν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τέλος, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Οι συγκεκριμένες υπερεθνικές εκτελεστικές αρμοδιότητες αναλύονται παρακάτω.

2.1.1 Το θεσμικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ιδρύθηκε επίσημα το 1987, αποτελεί το ανώτατο πολιτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι υπεύθυνο για τον καθορισμό των γενικών πολιτικών κατευθύνσεων και προτεραιοτήτων της Ένωσης. Σύμφωνα με το άρθρο 4 ΣΕΕ¹, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δίνει την αναγκαία ώθηση για την ανάπτυξη της Ένωσης και καθορίζει τους γενικούς πολιτικούς προσανατολισμούς της, κατά συνέπεια έχει αρμοδιότητες γενικού, επιτελικού και συντονιστικού χαρακτήρα (Κανελλόπουλος 2003, 152). Συγκεκριμένα, λειτουργίες και αρμοδιότητες του, αποτελούν: α) ο καθορισμός της γενικής πολιτικής κατεύθυνσης και των προτεραιοτήτων της Ένωσης, β) η αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων που δεν μπορούν να επιλυθούν σε κατώτερα επίπεδα διακυβέρνησης, γ) η εκλογή του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Υπάτου Εκπροσώπου της Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, και δ) η επίλυση διαφορών μεταξύ των κρατών-μελών και έγκριση συνθηκών και διεθνών συμφωνιών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ως ο μόνος θεσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εκλέγεται άμεσα από τους πολίτες, έχει κεντρικό ρόλο στη νομοθετική διαδικασία μέσω της συναπόφασης με το Συμβούλιο της Ένωσης (Βλάχου 2018, 75). Απαρτίζεται από 705 βουλευτές, οι οποίοι εκλέγονται από τα 27 κράτη-μέλη και οργανώνονται σε πολιτικές ομάδες ανάλογα με την πολιτική τους ταυτότητα. Οι ευρωβουλευτές εκλέγονται κάθε πέντε χρόνια με άμεση ψηφοφορία και έχουν τρεις βασικές λειτουργίες: νομοθετική, εποπτική και δημοσιονομική. Η νομοθετική λειτουργία περιλαμβάνει τη συναπόφαση με το Συμβούλιο της Ένωσης για την έγκριση, τροποποίηση ή απόρριψη προτάσεων νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. (Στεφάνου 2007, 152). Παράλληλα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εποπτεύει τα άλλα θεσμικά όργανα της Ένωσης μέσω κοινοβουλευτικών επιτροπών και ερωτήσεων και τέλος ελέγχει και εγκρίνει την σύνθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας την αρμοδιότητα να προτείνει νομοθεσία, να επιβλέπει την εφαρμογή της και να διαχειρίζεται τις πολιτικές και τον προϋπολογισμό της Ένωσης. Αποτελεί το εκτελεστικό όργανο της Ένωσης και λειτουργεί ως ο "θεματοφύλακας" των Συνθηκών (Ποταμιάνος 2013,

¹ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 4

105). Ωστόσο, ως αρμοδιότητα της Επιτροπής, εκτός από την πρόταση νέας νομοθεσίας, την επιβολή και εκτέλεση αυτής και την εφαρμογή του προϋπολογισμού της Ένωσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί και η εκπροσώπηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε διεθνές επίπεδο σε τομείς όπως το εμπόριο και η ανθρωπιστική βοήθεια. Αποτελείται από 27 Επιτρόπους, έναν από κάθε κράτος-μέλος, και διοικείται από τον Πρόεδρο της Επιτροπής. (Στεφάνου 2007, 162).

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποτελεί το δικαστικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με κύρια αρμοδιότητα την ερμηνεία και εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Αποτελείται από έναν δικαστή από κάθε κράτος-μέλος και υποστηρίζεται από Γενικούς Εισαγγελλείς (Στεφάνου 2007, 175). Αρμοδιότητες του Δικαστηρίου αποτελούν η ερμηνεία της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εξασφάλιση της ομοιόμορφης εφαρμογής της, η επίλυση νομικών διαφορών μεταξύ των κρατών-μελών, των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και των ιδιωτών, ο έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, αλλά και η παροχή γνωμοδοτήσεων κατόπιν αιτήματος εθνικών δικαστηρίων σχετικά με την ερμηνεία της νομοθεσίας. Μέσω της ερμηνείας των Συνθηκών και της επίλυσης διαφορών, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο συμβάλλει στην ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμοποίησης και της αποτελεσματικής λειτουργίας της Ένωσης. Οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές για όλα τα κράτη-μέλη και τα θεσμικά όργανα της Ένωσης (Ποταμιάνος 2013, 130).

Οι προαναφερθείσες υπερεθνικές εκτελεστικές αρμοδιότητες διαδραμάτισαν έναν κρίσιμο ρόλο, καθώς αποτέλεσαν τον ακρογωνιαίο λίθο για την εξέλιξη του οργανισμού στην τωρινή του μορφή. Μέσω αυτών των αρμοδιοτήτων, ο οργανισμός μπόρεσε να αναπτυχθεί και να μετασηματιστεί, αποκτώντας ένα νέο χαρακτήρα και αποστολή. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τέθηκαν οι βάσεις, όχι μόνο για την ενίσχυση της δομής και της λειτουργίας του οργανισμού, αλλά και για την αναδιάρθρωση και την αναβάθμιση των στόχων και των επιδιώξεών του, επιτρέποντας του να ανταποκριθεί καλύτερα στις σύγχρονες προκλήσεις και απαιτήσεις.

2.2 Η νομική θεμελίωση της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση

2.2.1 Η συνθήκη της Ρώμης

Παρά το γεγονός ότι η ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), η οποία υπεγράφη το 1957 με τη Συνθήκη της Ρώμης και τέθηκε σε ισχύ το 1958, δεν περιλάμβανε άμεσες και σαφείς αναφορές στον τομέα της εκπαίδευσης, σύμφωνα με τον Ποταμίανο (2013, 75), η Συνθήκη έθεσε τις βάσεις για τη μελλοντική συνεργασία των κρατών-μελών στον τομέα της εκπαίδευσης.

Η ενιαία αγορά και η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων αλλά και ανθρώπων, που αποτελούσαν θεμελιώδεις στόχους της ΕΟΚ, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την ανάγκη ύπαρξης εκπαιδευτικών πολιτικών, οι οποίες θα ενίσχυαν την κινητικότητα των εργαζομένων μεταξύ των κρατών μελών. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα διευκολυνόταν η εναρμόνιση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και προσόντων, ενώ παράλληλα, θα βελτιωνόταν οι οικονομικές επιδόσεις και η ανταγωνιστικότητα της Κοινότητας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Επιπλέον, η υιοθέτηση κοινών εκπαιδευτικών στόχων και η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών θεωρήθηκε απαραίτητη, εκτός των άλλων, για την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης, της πολιτιστικής ανταλλαγής και της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Τα προαναφερθέντα στοιχεία ήταν κριτικής σημασίας, αφενός για τη διαμόρφωση και επίτευξη μιας ενιαίας ευρωπαϊκής ταυτότητας και αφετέρου, για την εδραίωση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας ως μια ισχυρή και συνεκτική οικονομική και πολιτική οντότητα.

Στη Συνθήκη της Ρώμης, μοναδική αναφορά που θα μπορούσε να συσχετιστεί με την εκπαίδευση, αποτέλεσε η αναφορά στην κατάρτιση, καθώς μέσω εκείνης θα ήταν δυνατή η προώθηση μιας ενιαίας αγοράς και η γενικότερη ανάπτυξη της οικονομίας της Κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στο άρθρο 128: «Το συμβούλιο [...] θεσπίζει τις γενικές αρχές για την εφαρμογή κοινής πολιτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, ικανής να συμβάλλει στην αρμονική ανάπτυξη τόσο των εθνικών οικονομιών όσο και της κοινής αγοράς» (Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας: 104). Η Συνθήκη αναγνωρίζει την ανάγκη

για την επαγγελματική εκπαίδευση και την κινητικότητα των εργαζομένων, επισημαίνοντας τη σημασία της εκπαίδευσης ως μέσου για την οικονομική ανάπτυξη και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας (Ποταμιάνος 2013, 75).

Η διαμόρφωση και η ανάπτυξη της κοινοτικής πολιτικής στην εκπαίδευση και την κατάρτιση εξαρτήθηκαν άμεσα από το βαθμό νομιμοποίησης του εκπαιδευτικού λόγου, ο οποίος έπρεπε υποχρεωτικά να στηρίζεται στις διατάξεις του πρωτογενούς δικαίου (Συνθήκες) και του παράγωγου δικαίου της Κοινότητας. (Πασιάς 2006, 225). Παρά το γεγονός όμως αυτό, η επέκταση των κοινοτικών πολιτικών σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η οποία δεν προβλέπονταν από τις Συνθήκες, κρίθηκε αναγκαία, εφόσον πρωτεύουσας σημασίας για τα κοινοτικά όργανα, υπήρξαν η επιδίωξη και η επίτευξη των βασικών σκοπών που ορίζονταν στις συνθήκες (Πασιάς 2006, 226). Γίνεται επομένως αντιληπτό, πως οποιαδήποτε δραστηριοποίηση της Κοινότητας, η οποία αφορούσε στον εκπαιδευτικό τομέα, κατά την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, υπήρξε αποκλειστικά παράγωγη και δευτερογενής διαδικασία, η οποία προήλθε ύστερα από αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, προκειμένου να επιτευχθεί ο κύριος στόχος της Κοινότητας, δηλαδή η εγκαθίδρυση μιας ενιαίας αγοράς.

Συγκεκριμένα, υπήρξαν περιπτώσεις οι οποίες αφορούσαν σε ζητήματα επαγγελματικής κατάρτισης, με κυριότερες από αυτές: α) την υπόθεση Forcheri το 1983, β) την υπόθεση Gravier το 1985, γ) την υπόθεση Bara το 1988 και δ) την υπόθεση Blazot το 1988, κατά τις οποίες, πραγματοποιήθηκε η εφαρμογή δράσεων από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στον εκπαιδευτικό τομέα, παρόλο που δεν υπήρχε αντίστοιχη πρόβλεψη στις Συνθήκες, αφού προέκυψε το απαραίτητο νομικό πλαίσιο στήριξης από την Κοινότητα. Κατ' αυτόν τον τρόπο ξεκίνησε η εφαρμογή μιας σειράς από ενέργειες, περιλαμβάνοντας δράσεις, προγράμματα, οδηγίες και αποφάσεις.

Συγκεκριμένα, η υπόθεση Forcheri, αφορούσε σε έναν Ιταλό υπήκοο, ο οποίος αιτήθηκε την πρόσβαση σε επαγγελματική κατάρτιση σε άλλο κράτος μέλος της Κοινότητας. Η απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) ήταν πως οι πολίτες των μελών της, έχουν δικαίωμα ίσης πρόσβασης στην επαγγελματική κατάρτιση σε οποιοδήποτε κράτος μέλος αυτής. Όπως αναφέρει ο Λιάντης (2016, 110), το Δικαστήριο αποφάνθηκε πως η εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα για τα παιδιά των υπαλλήλων της Κοινότητας και πρέπει να διασφαλίζεται σε όλα τα κράτη-μέλη. Η απόφαση αυτή είχε ως απότοκο την ενίσχυση της

έννοιας της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση.²

Κατά την υπόθεση *Gravier*, η υπήκοος Βελγίου, *Gravier*, επιβλήθηκε να πληρώσει δίδακτρα για την εκπαίδευσή της σε γαλλικό πανεπιστήμιο. Ωστόσο, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε πως η επιβολή διδάκτρων στους πολίτες άλλων κρατών μελών, αποτελεί διάκριση με βάση την εθνικότητα και είναι αντίθετη με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και των υπηρεσιών. Η υπόθεση *Gravier* έθεσε στο επίκεντρο το ζήτημα της ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση για τους φοιτητές από διάφορα κράτη-μέλη, ενισχύοντας την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των ατόμων (Σακελλαρίου 2012, 82). Η απόφαση αυτή καθιέρωσε το δικαίωμα ίσης πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.³

Η υπόθεση *Bara* αφορούσε στα κοινωνικά δικαιώματα και παροχές. Συγκεκριμένα, η Συνθήκη καθόρισε ότι οι πολίτες της ΕΕ έχουν δικαίωμα στην ισότιμη πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος, ανεξάρτητα από την εθνική τους καταγωγή (Σακελλαρίου 2012, 87). Η παρούσα απόφαση ενίσχυσε την αρχή της ίσης μεταχείρισης και της μη διάκρισης στην πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες.⁴

Τέλος, η υπόθεση *Blaizot* αφορούσε τη χορήγηση ισότιμων δικαιωμάτων στην πρόσβαση στην εκπαίδευση. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αποφάνθηκε ότι η μεταπτυχιακή εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση αποτελούν δικαιώματα που καλύπτονται από την αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτών της Κοινότητας. Η απόφαση αυτή επέκτεινε την έννοια της ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα, ενώ όπως αναφέρει ο Σακελλαρίου, η υπόθεση *Blaizot* αποτέλεσε ορόσημο για την προώθηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των φοιτητών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2012, 90).⁵

Συνοψίζοντας, είναι εμφανές πως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο της Κοινότητας λειτούργησε καθοριστικά, όσον αφορά στην διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι παραπάνω παράγοντες οδήγησαν στην επέκταση του ρόλου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς βαθμιαία, ο τομέας της εκπαίδευσης εντάχθηκε στις

² Υποθ. 152/82, αποφ. ΔΕΚ της 13-7-1983, Συλλ. Νομολ. 1983, σ.2323

³ Υποθ. 293/83, αποφ. ΔΕΚ της 13-2-1985, Συλλ. Νομολ. 1983, σ. 593

⁴ Υποθ. 309/85, αποφ. ΔΕΚ της 2-2-1988, Συλλ. Νομολ. 1985, σ. 355

⁵ Υποθ. 24/86, αποφ. ΔΕΚ της 2-2-1988, Συλλ. Νομολ. 1988, σ. 379

λειτουργικές αρμοδιότητες αυτής. Αυτή η ρευστότητα προκάλεσε ανησυχία και προβληματισμό στα κράτη για αποδυνάμωση των εκπαιδευτικών τους αρμοδιοτήτων, φόβοι οι οποίοι ήταν εύλογοι και οι οποίοι καθιστούσαν όλο και πιο επιτακτική τη θέσπιση μιας πιο στέρεης και ξεκάθαρης νομικής βάσης για τη διευθέτηση εκπαιδευτικών ζητημάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Ζμας 2007: 79).

2.2.2 Η συνθήκη του Μάαστριχτ

Η σημαντικότερη τομή για την κοινοτική πολιτική στην εκπαίδευση ήρθε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, το 1992. Πρόκειται για μια ιστορική καμπή για την πορεία και εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όχι μόνο λόγω της δημιουργίας της ίδιας της Ένωσης, αλλά και λόγω της εισαγωγής της έννοιας «Πολιτική Εκπαίδευσης» στην κοινοτική νομοθεσία, γεγονός πρωτοφανές για την ως τότε πορεία της. Με την Συνθήκη του Μάαστριχτ, πρακτικά, θεσμοθετήθηκε και επισημοποιήθηκε η δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για δραστηριοποίηση σε θέματα εκπαίδευσης.

Μέχρι τότε, η εκπαίδευση ήταν κυρίως εθνική υπόθεση και η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είχε επίσημη δικαιοδοσία στον τομέα αυτό. Η προαναφερθείσα Συνθήκη όμως, μετέβαλε την ισχύουσα πραγματικότητα, δημιουργώντας το νομικό και θεσμικό πλαίσιο, το οποίο επέτρεψε την ανάπτυξη κοινών εκπαιδευτικών πολιτικών και προγραμμάτων. Η ένταξη της εκπαίδευσης ως κοινοτική αρμοδιότητα επισήμανε την αναγνώριση της σημασίας της εκπαίδευσης για την προαγωγή της οικονομικής ανάπτυξης εντός της Ένωσης. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτέλεσε σημείο καμπής για την εκπαιδευτική πολιτική της ΕΕ, καθώς αναγνώρισε την εκπαίδευση ως κεντρικό τομέα για την επίτευξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της κοινωνικής συνοχής (Καραγιάννης 2017, 50).

Οι κοινοτικές πολιτικές σε ορισμένες περιπτώσεις υποκαθιστούν τις εθνικές πολιτικές, και τότε χαρακτηρίζονται ως κοινές πολιτικές, και άλλοτε πλαισιώνουν ή συμπληρώνουν τις εθνικές πολιτικές. Οι πρώτες ασκούνται στο πλαίσιο αποκλειστικής κοινοτικής αρμοδιότητας, ενώ οι δεύτερες στο πλαίσιο των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων της Κοινότητας (Στεφάνου 1999, 109). Στις περιπτώσεις όμως, όπου τομείς δεν εμπίπτουν στην απόλυτη δικαιοδοσία της, η Κοινότητα ενεργεί με βάση την αρχή της επικουρικότητας, «μόνο εφόσον και κατά τον βαθμό

που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη, τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, μπορούν όμως, λόγω της κλίμακας ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα στο επίπεδο της Ένωσης.»⁶ Η αρχή της επικουρικότητας αποτελεί μια θεμελιώδη αρχή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία καθορίζει πως η Ένωση πρέπει να αναλαμβάνει δράση μόνο αν οι στόχοι της προτεινόμενης ενέργειας δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα σε επίπεδο Ένωσης λόγω της κλίμακας ή των αποτελεσμάτων της δράσης.

Η αρχή της επικουρικότητας ενσωματώθηκε στην Συνθήκη ΕΚ με την Συνθήκη του Μάαστριχτ, με την προσθήκη του άρθρου 5. Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 5 ΣΕΚ θέτει τα κριτήρια για την κοινοτική δράση στους τομείς συντρέχουσας αρμοδιότητας: α) διασυνοριακή, δηλαδή κοινοτική διάσταση, β) αναγκαιότητα, δηλαδή αδυναμία ή ανεπάρκεια εθνικής δράσης για την επίτευξη των στόχων ή σύγκρουση της εθνικής δράσης με μια από τις κοινοτικές ελευθερίες ή κοινές πολιτικές, γ) αποτελεσματικότητα, δηλαδή ποιοτική ανωτερότητα έναντι της εθνικής δράσης, που εξασφαλίζεται με την επιλογή της πλέον εφαρμόσιμης μεταξύ περισσότερων δυνατών λύσεων, δ) επιπτώσεις σε κοινοτικό επίπεδο όπως οικονομίες κλίμακας, ε) αναλογικότητα, δηλαδή περιορισμός της έκτασης της κοινοτικής δράσης στο απαραίτητο μέτρο, με τρόπο που να ελαχιστοποιεί τις διαφορές ανάμεσα στα κράτη-μέλη, στ) συνέπεια προς τις υφιστάμενες συναφείς κοινοτικές ρυθμίσεις. (Φραγκάκης 1993).

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιλάμβανε το Άρθρο 126, το οποίο αργότερα αναριθμήθηκε σε Άρθρο 165 στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το συγκεκριμένο άρθρο διατύπωσε τη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών: *«Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών-μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών-μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία».*⁷

⁶ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 5, παράγραφος 3

⁷ Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 165

Το Άρθρο 126 θέσπιζε δύο βασικές αρχές για την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αρχικά, υπογράμμισε τη σημασία της συμβολής της Ένωσης στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας. Αυτό συμπεριλάμβανε την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, την ενθάρρυνση της ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών, καθώς και την υποστήριξη και συμπλήρωση των εθνικών πρωτοβουλιών στον εκπαιδευτικό τομέα. Παράλληλα, το άρθρο αναφέρονταν στον σεβασμό προς την ευθύνη των κρατών μελών στον τομέα της εκπαίδευσης. Αυτό σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώριζε το δικαίωμα και την ευθύνη των κρατών μελών να αποφασίζουν για το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, καθώς και για την οργάνωση των εκπαιδευτικών συστημάτων και επαγγελματικών ιδρυμάτων.

Γίνεται επομένως αντιληπτό, πως η εκπαιδευτική πολιτική της Ένωσης διακρινόταν από την αρχή της επικουρικότητας, αφού παρόλο που η Ένωση προωθούσε τη συνεργασία και την κοινή πρόοδο στον εκπαιδευτικό τομέα, η τελική ευθύνη και ο έλεγχος παρέμεναν στα χέρια των εθνικών κυβερνήσεων.

Στα άρθρα 149 και 150 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΣΕΚ) γίνεται αναφορά στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση αντίστοιχα. Συγκεκριμένα στο άρθρο 149 αναφέρονται τα παρακάτω⁸:

1. Η Κοινότητα συμβάλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών-μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική του πολυμορφία.
2. Η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο:
 - να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών,
 - να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών,
 - να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων,

⁸ Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 149

- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών,
 - να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων,
 - να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως.
3. Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα παιδείας, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης.
 4. Προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων του παρόντος άρθρου, το Συμβούλιο: -αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 251 και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και με την Επιτροπή των περιφερειών, θεσπίζει δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζει τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών.

Στο άρθρο 150 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όσον αφορά την επαγγελματική εκπαίδευση, αναφέρονται τα ακόλουθα⁹:

1. Η Κοινότητα εφαρμόζει πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης, η οποία στηρίζει και συμπληρώνει τις δράσεις των κρατών-μελών, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο και την οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης.
2. Η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο :
 - να διευκολύνει την προσαρμογή στις μεταλλαγές της βιομηχανίας, ιδίως μέσω της επαγγελματικής εκπαίδευσης και του επαγγελματικού αναπροσανατολισμού,
 - να βελτιώνει την αρχική επαγγελματική εκπαίδευση και τη συνεχή κατάρτιση, για να διευκολύνεται η επαγγελματική ένταξη και επανένταξη στην αγορά της εργασίας,
 - να διευκολύνει την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση και την ενίσχυση της κινητικότητας των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευομένων ιδίως των νέων,

⁹ Συνθήκη ΕΚ, άρθρο 150

- να τονώνει τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων στον τομέα
3. Η κοινότητα και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης.
 4. Το Συμβούλιο αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 251 και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, θεσπίζει μέτρα για να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, χωρίς να εναρμονίζει τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η εκπαίδευση αναδείχθηκε ως ένας από τους κεντρικούς τομείς πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπογραμμίζοντας τη σημασία της για την κοινωνική και οικονομική συνοχή (Παπακωνσταντίνου 2010, 86). Από τα παραπάνω άρθρα προέκυψαν ορισμένα συμπεράσματα, τα οποία και αναλύονται ακολούθως.

Αρχικά, όπως προκύπτει, η Ένωση, επιδιώκει την υποστήριξη και συμπλήρωση της δράσης των κρατών μελών. Πιο συγκεκριμένα, δεν αντικαθιστά τα κράτη μέλη, αλλά συμβάλλει στην ανάπτυξη της παιδείας αυτών, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τις δράσεις τους. Η Συνθήκη τόνισε επίσης, την ανάγκη για βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης μέσω της συνεργασίας και της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των κρατών-μελών (Τσίτουρας 2015, 61).

Παράλληλα, προωθείται η ευρωπαϊκή διάσταση, με ποικίλες μεθόδους, και αναγνωρίζεται έμπρακτα, η αξία της εκπαίδευσης για την επίτευξη του στόχου αυτού. Στηρίζεται η εκπαίδευση των νέων αλλά και η εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ καθιέρωσε την ευρωπαϊκή ιθαγένεια, δίνοντας στους πολίτες της ΕΕ το δικαίωμα να σπουδάζουν σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος χωρίς διακρίσεις. Αυτό αποτέλεσε μια σημαντική εξέλιξη για την ενίσχυση της κινητικότητας των φοιτητών (Τσίτουρας 2015, 60).

Τέλος, το Συμβούλιο, μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, θεσπίζει δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζει τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών. Τα κράτη μέλη, δηλαδή, διατηρούν την πλήρη νομοθετική και κανονιστική αυτονομία τους όσον αφορά την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτισης, ενώ οι δράσεις ενθάρρυνσης δεν δημιουργούν υποχρεωτικές, ενιαίες ρυθμίσεις σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Συνοψίζοντας, η Συνθήκη του Μάαστριχτ έθεσε τις βάσεις για την ενισχυμένη συνεργασία και συντονισμό σε θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ενίσχυσε την κινητικότητα και την ακαδημαϊκή αναγνώριση, ενώ σεβάστηκε την εθνική κυριαρχία και την πολιτιστική πολυμορφία, και ενθάρρυνε τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και με διεθνείς οργανισμούς. Η συνθήκη αυτή αποτελεί θεμέλιο για τη συνεχή βελτίωση και ανάπτυξη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.2.3 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1997. Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ ενισχύθηκε ο ρόλος της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς η Συνθήκη απέδωσε μεγαλύτερη σημασία στην προώθηση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην ευρωπαϊκή ατζέντα (Παπαδόπουλος 2008, 127). Ωστόσο, μέσω της Συνθήκης δεν προκύπτει κάποια ουσιαστική τροποποίηση στις ήδη ισχύουσες διατάξεις της Ένωσης, όσον αφορά στην εκπαίδευση και την κατάρτιση.

Αναφορές στην εκπαίδευση και κατάρτιση, πραγματοποιούνται στα άρθρα 126, 127 και 128 της Συνθήκης. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 126, συζητάται η σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην ανάπτυξη της ανθρώπινης αξίας, της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης. Παράλληλα, τονίζεται η συνεργασία στον τομέα της νεολαίας και της νεανικής απασχόλησης, μέσω της προώθησης της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης των νέων. Το άρθρο 127 αναφέρεται στην πολιτική συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης. Προβλέπει τη δυνατότητα δράσης της Ένωσης για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σε θέματα εκπαίδευσης. Η Συνθήκη ενίσχυσε τη διάσταση της εκπαίδευσης ως μέρος της ευρωπαϊκής συνεργασίας, περιλαμβάνοντας προγράμματα, όπως το Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης και το Πρόγραμμα ERASMUS για την κινητικότητα των φοιτητών και του προσωπικού του εκπαιδευτικού συστήματος. Το άρθρο 128, αναφέρεται στην εκπαίδευση και τη νεολαία. Συζητά τη σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης των νέων, καθώς και την προώθηση της διακρατικής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας.

Τέλος, με την Συνθήκη του Άμστερνταμ και συγκεκριμένα με τα άρθρα 149, 150 και 151, η διαδικασία της συναπόφασης ορίζεται ως κοινή διαδικασία για την λήψη αποφάσεων

που αφορούν στην εκπαίδευση και κατάρτιση. Στο πλαίσιο της συναπόφασης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, ενισχυμένο από τον Πρόεδρό του, συνεργάζονται προκειμένου να υιοθετήσουν και να τροποποιήσουν νομοθετικές πράξεις (Στεφάνου 2015, 228). Η διαδικασία αυτή, επομένως, ξεκινάει να εφαρμόζεται πλέον και στους τομείς εκπαίδευσης και κατάρτισης.

2.2.4 Η Συνθήκη της Νίκαιας

Η Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία υπεγράφη το 2001 και τέθηκε σε ισχύ το 2003, δεν επέφερε κάποια μεταβολή στα άρθρα τα οποία αφορούσαν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Ωστόσο, επικαιροποίησε τον τρόπο λειτουργίας των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να επιτραπεί η διεύρυνση της Ένωσης και να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που προκύπταν από την αύξηση του αριθμού των κρατών μελών.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως, παρά το γεγονός ότι δεν υπήρξαν ουσιαστικές τροποποιήσεις που αφορούσαν στην εκπαίδευση, στη Συνθήκη της Νίκαιας περιλαμβάνεται ως συνημμένο πρωτόκολλο, ένα κείμενο υψίστης σημασίας: ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Πρόκειται για ένα κείμενο στο οποίο καταγράφονται και προσδιορίζονται τα βασικά δικαιώματα και ελευθερίες που προστατεύονται στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποτελεί σημαντικό μέρος του νομικού συστήματος της Ένωσης και έχει τον στόχο να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των πολιτών σε όλα τα κράτη μέλη. Στο κείμενο λοιπόν, αυτό, και συγκεκριμένα στο άρθρο 14, γίνεται αναφορά στην εκπαίδευση ως δικαίωμα των πολιτών των κρατών μελών.¹⁰ Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται πως:

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση.
2. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ευχέρεια δωρεάν παρακολούθησης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
3. Η ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, καθώς και το δικαίωμα των γονέων να εξασφαλίζουν την εκπαίδευση και τη μόρφωση

¹⁰ Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 14

των τέκνων τους σύμφωνα με τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και παιδαγωγικές πεποιθήσεις τους, γίνονται σεβαστά σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή τους.

Συνοψίζοντας, στο κείμενο της Συνθήκης της Νίκαιας δεν πραγματοποιείται κάποια μεταβολή στα ισχύοντα άρθρα που αφορούν στην εκπαιδευτική πολιτική και την πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης. Ωστόσο, για ακόμα μια φορά επισημαίνεται η αξία της εκπαίδευσης, όχι μόνο ως παράγοντας ενίσχυσης της Ευρωπαϊκής συνεργασίας και ολοκλήρωσης, αλλά κυρίως ως βασικό δικαίωμα των πολιτών των κρατών μελών της Ένωσης, μέσω του συνημμένου πρωτοκόλλου για τον χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

2.2.5 Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία υπογράφηκε το 2007 και τέθηκε σε ισχύ το 2009, έχει σημαντικές επιπτώσεις σε ποικίλους τομείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης. Ενώ η εκπαίδευση παραμένει κατά κύριο λόγο αρμοδιότητα των κρατών μελών, η Συνθήκη της Λισαβόνας ενισχύει τον ρόλο της Ένωσης στον τομέα αυτόν, κυρίως μέσω της υποστήριξης, του συντονισμού και της συμπληρωματικότητας. Η Συνθήκη της Λισαβόνας επίσης έδωσε μεγαλύτερη έμφαση στην ποιότητα της εκπαίδευσης, ενθαρρύνοντας τα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν μέτρα για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών τους συστημάτων και την ενίσχυση της πρόσβασης στην εκπαίδευση για όλους τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Τσίτουρας 2015, 146).

Ιδιαίτερα, η Συνθήκη της Λισαβόνας ενίσχυσε την υποστήριξή της για τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της εκπαίδευσης, προωθώντας προγράμματα ανταλλαγών, όπως το Erasmus+ αλλά και βελτιώνοντας την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών συστημάτων. Παράλληλα, σύμφωνα με τον Καραγιάννη (2017, 89) η Συνθήκη της Λισαβόνας αναβάθμισε το ρόλο της εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θέτοντας ως στόχο την προώθηση της δια βίου μάθησης και της κινητικότητας. Αναγνώρισε τη σημασία της διατήρησης και της προώθησης της πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας της Ευρώπης, με εκπαιδευτικά προγράμματα της να ενθαρρύνουν

την εκμάθηση ξένων γλωσσών και την αλληλοκατανόηση μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών.

Ακόμα, η Συνθήκη υποστήριξε τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την έρευνα και την καινοτομία, προκειμένου να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος, η Συνθήκη επιδίωξε την προώθηση της κοινωνικής συνοχής και της ενσωμάτωσης μέσω της εκπαίδευσης, αντιμετωπίζοντας ανισότητες και διασφαλίζοντας την πρόσβαση όλων των πολιτών σε ποιοτική εκπαίδευση. Όπως αναφέρει ο Καραγιάννης (2017, 90), η Συνθήκη της Λισαβόνας προωθεί την κοινωνική διάσταση της εκπαίδευσης, υπογραμμίζοντας τη σημασία της εκπαίδευσης για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Συνολικά, η Συνθήκη της Λισαβόνας ενίσχυσε τον ρόλο της Ένωσης ως υποστηρικτικού και συντονιστικού παράγοντα στον τομέα της εκπαίδευσης, επιτρέποντας στα κράτη μέλη να συνεργάζονται πιο στενά και να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές, ενώ παράλληλα, σεβόμενη την αρμοδιότητά των κρατών στον τομέα αυτό.

2.3Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως υπερεθνικός οργανισμός

Προκειμένου να καταστεί κατανοητή η επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, είναι σημαντικό να αναφερθεί το γενικότερο πλαίσιο των υπερεθνικών οργανισμών, στο οποίο ανήκει η Ένωση. Οι υπερεθνικοί οργανισμοί είναι διεθνείς οργανισμοί που διαθέτουν εξουσίες οι οποίες υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα και επιτρέπουν τη λήψη αποφάσεων δεσμευτικών για τα κράτη-μέλη τους. Οι οργανισμοί αυτοί λειτουργούν στη βάση της μεταβίβασης κυριαρχικών δικαιωμάτων από τα κράτη-μέλη τους (Στεφάνου 2007, 45).

Κύριο χαρακτηριστικό ενός υπερεθνικού οργανισμού αποτελεί η εκχώρηση κυριαρχίας. Συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη εκχωρούν ένα μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας στον οργανισμό, επιτρέποντάς του να λαμβάνει αποφάσεις που μπορεί να υπερισχύουν των εθνικών νόμων και πολιτικών. Οι αποφάσεις οι οποίες λαμβάνονται από τους υπερεθνικούς οργανισμούς είναι δεσμευτικές για τα κράτη μέλη. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν τις αποφάσεις αυτές, ακόμα και σε περίπτωση που έρχονται σε αντίθεση με τις εθνικές τους πολιτικές ή νομοθεσίες. Οι υπερεθνικοί οργανισμοί, λόγω της

εκχώρησης κυριαρχίας από τα κράτη μέλη, έχουν την εξουσία να επιβάλλουν τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις τους. Επιπλέον, οι οργανισμοί αυτοί, συνήθως διαθέτουν τις δικές τους ανεξάρτητες δομές διακυβέρνησης. Οι δομές αυτές, μπορεί να περιλαμβάνουν κοινοβούλια, δικαστήρια, επιτροπές και άλλους θεσμούς που λειτουργούν ανεξάρτητα από τα εθνικά κυβερνητικά συστήματα των κρατών μελών.

Η ανεξαρτησία και η υπεροχή των αποφάσεων των υπερεθνικών οργανισμών επιτρέπει τη δημιουργία ενιαίων πολιτικών και κανόνων που ισχύουν σε όλα τα κράτη μέλη, προωθώντας τη συνεργασία και την εναρμόνιση σε διάφορους τομείς όπως το εμπόριο και την οικονομία. Στην ουσία, οι υπερεθνικοί οργανισμοί λειτουργούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε επιτρέπουν στα κράτη να αντιμετωπίζουν συλλογικά κοινές προκλήσεις και να επιδιώκουν κοινούς στόχους, ενισχύοντας τη διεθνή συνεργασία και τη σταθερότητα. Στους υπερεθνικούς οργανισμούς που αφορούν στην εκπαίδευση, συγκαταλέγονται: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (UNESCO), ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), η Παγκόσμια Τράπεζα, η Κοινοπολιτεία των Εθνών και φυσικά η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα υπερεθνικού οργανισμού, καθώς τα κράτη-μέλη της έχουν μεταβιβάσει σημαντικές κυριαρχικές αρμοδιότητες στα θεσμικά της όργανα, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (Αντωνίου 2010, 105). Κατά συνέπεια, ο βαθμός επιρροής του παρεμβατισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις εθνικές πολιτικές, και στην περίπτωση που μας αφορά, στην εκπαιδευτική πολιτική των κρατών, είναι μεγαλύτερος από ότι ο αντίστοιχος των άλλων οργανισμών (Ζμας 2007, 70).

Η εκπαιδευτική πολιτική των Οργανισμών μπορεί να καθορίσει έμμεσα την εθνική εκπαιδευτική πολιτική με έναν ή περισσότερους από τους ακόλουθους τρόπους: α) με τον καθορισμό των προτεραιοτήτων και των όρων και προϋποθέσεων παροχής τεχνικής βοήθειας, β) με την πρόσκληση των κρατών-μελών για την εξέταση και αντιμετώπιση συγκεκριμένων ή γενικών εκπαιδευτικών θεμάτων και γ) με τη δημιουργία ενός κλίματος που αφορά την οργάνωση, το αντικείμενο και τη λειτουργία της εκπαίδευσης (Τσαούσης 2007, 24).

Γίνεται επομένως αντιληπτό, πως οι υπερεθνικοί οργανισμοί διαμορφώνουν ένα περιβάλλον, το οποίο έχει σημαντικό αντίκτυπο τόσο στις πρακτικές, όσο και στη λήψη αποφάσεων και τελικά, τη διαμόρφωση των πολιτικών των κρατών-μελών. Στο επόμενο

κεφάλαιο, αναλύεται σε βάθος η επίδραση αυτή, του οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Κεφάλαιο 3^ο: Η επίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική ασκείται στα κράτη μέλη μέσω της αρχής της επικουρικότητας. Στόχοι της Ένωσης αποτελούν αφενός η κατάρτιση εργατικού δυναμικού, επαρκώς εφοδιασμένου για να ανταποκριθεί στις προκλήσεις μιας ανταγωνιστικής οικονομίας και αφετέρου η πολιτική ολοκλήρωσης, η οποία δύναται να επιτευχθεί μέσω της διεθνοποίησης των εκπαιδευτικών συστημάτων αλλά και την προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης. Επομένως, στόχος των πολιτικών της Κοινότητας αποτελεί η επίτευξη σύγκλισης και αμοιβαίας αναγνώρισης προσόντων μεταξύ των συστημάτων.

Οι προτάσεις οι οποίες περιλαμβάνονται στα κείμενα πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν δεσμεύουν τα κράτη μέλη, από νομικής άποψης. Αυτό το οποίο επιδιώκεται, είναι η δημιουργία ενός δημόσιου διαλόγου, ο οποίος δημιουργεί κοινωνικές πιέσεις στις πολιτικές των κρατών-μελών, λειτουργώντας μη δεσμευτικά αλλά αποτελεσματικά, για την προώθηση της ευρωπαϊκής ενότητας. Δημιουργείται κατ' αυτόν τον τρόπο, ένα πλαίσιο στο οποίο τονίζονται περισσότερο τα κοινά σημεία, παρά οι διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών.

Τα απότοκα της λειτουργίας υπό το φάσμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα της πολιτικής της, για την εκπαίδευση, μπορούν να παρατηρηθούν και επομένως, να κατανεμηθούν σε δυο κατηγορίες: α) εθελοντική συμμετοχή σε ποικίλες προτεινόμενες πρωτοβουλίες και β) δεσμευτικές αλλαγές νομικού χαρακτήρα. Ενώ η δεύτερη κατηγορία αντιστοιχεί σε πιο περιορισμένες περιπτώσεις, η πρώτη αφορά σε ευρέως διαδεδομένες, πολύπλευρες δράσεις και τεχνικές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα δίκτυα έρευνας, οι χρηματοδοτήσεις από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, και φυσικά τα προγράμματα κινητικότητας φοιτητών και διδακτικού προσωπικού.

Προκειμένου να προσδιοριστεί η επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, είναι απαραίτητο να αναφερθούν οι δράσεις και τα ευρωπαϊκά προγράμματα στα οποία έχει συμμετάσχει η Ελλάδα ως κράτος μέλος της Ένωσης.

3.1 Η συμμετοχή της Ελλάδας σε Ευρωπαϊκά προγράμματα

Στην παρούσα υποενότητα αναλύονται οι ευρωπαϊκές δράσεις στις οποίες έχει συμμετάσχει έως και σήμερα η Ελλάδα ως κράτος μέλος. Πρόκειται για μια μακρά ιστορία, με το ενδιαφέρον και την εμπλοκή της χώρας να αυξάνονται συνεχώς από το 1981 και την ένταξή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι δεκαετίες 1980 και 1990 χαρακτηρίστηκαν από την ενεργό συμμετοχή της χώρας σε σημαντικά ευρωπαϊκά προγράμματα, τα οποία έδωσαν ώθηση στην κινητικότητα των φοιτητών και των εκπαιδευτικών, ενώ συνέβαλαν στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Παρακάτω παρατίθενται ορισμένα από τα προγράμματα αυτά:

- Το πρόγραμμα ERASMUS, το οποίο ξεκίνησε το 1987, είχε ως στόχο την προώθηση της κινητικότητας των φοιτητών και την ενίσχυση των ακαδημαϊκών συνεργασιών μεταξύ των πανεπιστημίων της Ευρώπης. Η Ελλάδα εντάχθηκε στο πρόγραμμα Erasmus από την αρχή της εφαρμογής του, το 1987, και αποτέλεσε από τα πρώτα κράτη-μέλη που αξιοποίησαν τις δυνατότητες κινητικότητας που προσφέρει το πρόγραμμα (Αντωνιάδου 2013, 150). Όπως αναφέρει ο Κουτσομίχαλης (2018, 132-133), η Ελλάδα, μέσω της συμμετοχής της στο πρόγραμμα Erasmus, έχει καταφέρει να ενισχύσει τη διεθνή της παρουσία στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, προωθώντας την ανταλλαγή φοιτητών και τη συνεργασία με ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η συμμετοχή της στο πρόγραμμα, έχει συντελέσει στην ενίσχυση της ποιότητας της εκπαίδευσης, προσφέροντας ευκαιρίες για την ανάπτυξη διακρατικών προγραμμάτων σπουδών και την υιοθέτηση καλών πρακτικών.
- Το πρόγραμμα COMETT, που ξεκίνησε το 1986, στόχευε στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων στον τομέα της κατάρτισης και της εκπαίδευσης. Το πρόγραμμα αυτό συνέβαλε στη σύνδεση της ακαδημαϊκής γνώσης με την αγορά εργασίας, ενισχύοντας την απασχολησιμότητα των αποφοίτων. Μέσω του COMETT, τα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα ανέπτυξαν προγράμματα κατάρτισης που ανταποκρίνονταν στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, ενισχύοντας την καινοτομία και την τεχνολογική ανάπτυξη (Στεφάνου 1998, 122).
- Το LINGUA, το οποίο υπήρξε μέρος του προγράμματος SOCRATES, στόχευε στη βελτίωση της διδασκαλίας και της εκμάθησης των ξένων γλωσσών. Η συμμετοχή της

Ελλάδας σε αυτό το πρόγραμμα βοήθησε στην ενίσχυση της γλωσσομάθειας και της πολυπολιτισμικότητας. Μέσω του προγράμματος LINGUA, ελληνικά σχολεία και πανεπιστήμια ανέπτυξαν καινοτόμα προγράμματα εκμάθησης ξένων γλωσσών, ενώ εκπαιδευτικοί και μαθητές είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε διακρατικές ανταλλαγές και επιμορφωτικά σεμινάρια (Παπαδημητρίου 1997, 139).

Κατά τις αρχές της δεκαετίας του 2000, η Ελλάδα εξακολούθησε να ενισχύει τη συμμετοχή της σε ευρωπαϊκά προγράμματα εκπαίδευσης, λαμβάνοντας μέρος σε πρωτοβουλίες όπως το SOCRATES και το LEONARDO DA VINCI. Αυτά τα προγράμματα έδωσαν έμφαση στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση, προωθώντας τη δια βίου μάθηση και την κινητικότητα.

Ιδιαίτερα, το πρόγραμμα SOCRATES (1994-2006) επικεντρωνόταν στην προώθηση της συνεργασίας και της κινητικότητας στον τομέα της εκπαίδευσης. Η Ελλάδα έλαβε μέρος σε ποικίλες δράσεις του προγράμματος, όπως το ERASMUS για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το COMENIUS για την εκπαίδευση στα σχολεία και το GRUNDTVIG για την εκπαίδευση ενηλίκων. Αυτές οι δράσεις συνέβαλαν στην ανταλλαγή καλών πρακτικών και την ανάπτυξη καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας. Σύμφωνα με τον Στεφάνου (2003, 190-191), η Ελλάδα, μέσω του προγράμματος SOCRATES, κατάφερε να ενισχύσει τις εκπαιδευτικές της δομές και να προωθήσει τη διακρατική συνεργασία. Το πρόγραμμα παρείχε ευκαιρίες για την ανταλλαγή καλών πρακτικών και την ανάπτυξη νέων διδακτικών μεθόδων. Ακόμα, ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα συμμετείχαν σε ποικίλα έργα που προωθούσαν την εκμάθηση ξένων γλωσσών, την πολυπολιτισμικότητα και την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση. Το πρόγραμμα SOCRATES αποτέλεσε ένα σημαντικό εργαλείο για την προώθηση της εκπαιδευτικής συνεργασίας στην Ευρώπη (Κουτσομίχαλης 2005, 118).

Το LEONARDO DA VINCI (1995-2013) υπήρξε ένα πρόγραμμα υποστήριξης της επαγγελματικής κατάρτισης και κινητικότητας των εργαζομένων. Η Ελλάδα συμμετείχε ενεργά σε δράσεις που αφορούσαν την απόκτηση δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση, βοηθώντας στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της αγοράς εργασίας. Όπως αναφέρει ο Κουτσομίχαλης (2007, 118-119), το πρόγραμμα LEONARDO DA VINCI αποτέλεσε ένα σημαντικό εργαλείο για την προώθηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα. Μέσω του προγράμματος, ενισχύθηκαν οι συνεργασίες μεταξύ εκπαιδευτικών και επαγγελματικών φορέων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η συμμετοχή της Ελλάδας συνέβαλε στην ανάπτυξη νέων

μεθόδων και εργαλείων εκπαίδευσης, καθώς και στην ενίσχυση των δεξιοτήτων των εργαζομένων.

Γίνεται επομένως, αντιληπτό, πως η συμμετοχή της Ελλάδας σε Ευρωπαϊκά προγράμματα και γενικότερα η συνεργασία μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο και πολιτική λειτουργεί καθοριστικά στην προώθηση της εκπαίδευσης, της κινητικότητας, της έρευνας και της κοινωνικής συνοχής.

3.2 Οι συνέπειες της συνεργασίας για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η ένταξη της Ελλάδας στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα και κατ' επέκταση στο ευρωπαϊκό πλαίσιο που δημιουργεί η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, φέρνει μια διπλή πραγματικότητα, καθώς παρέχει ένα σύνολο ευκαιριών αλλά και προκλήσεων. Όπως αναλύθηκε παραπάνω, η συμβολή των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και γενικότερα των δράσεων της Ένωσης στην αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι αδιαμφισβήτητη, όχι όμως μονομερής. Στην παρούσα υποενότητα, επιδιώκεται να μελετηθούν οι συνέπειες για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως αυτές προκύπτουν από την συνεργασία της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η συμμετοχή της Ελλάδας σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα λειτούργησε ως ευνοϊκός παράγοντας, όχι μόνο για τους μαθητές και φοιτητές, αλλά και για την ευρύτερη εκπαιδευτική και κοινωνική κοινότητα. Οι κυριότερες θετικές συνέπειες, όπως αυτές προαναφέρθηκαν, περιλαμβάνουν:

- **Αύξηση της Εκπαιδευτικής Ποιότητας και Καινοτομίας:** Η συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα επιτρέπει την υιοθέτηση καλών πρακτικών και καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας από άλλα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά ιδρύματα, βελτιώνοντας έτσι την ποιότητα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.
- **Ανάπτυξη Δεξιοτήτων και Γνώσεων:** Οι μαθητές και φοιτητές έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν νέες δεξιότητες και γνώσεις, να βελτιώσουν την ξενόγλωσση επικοινωνία τους και να αποκτήσουν διεθνείς εμπειρίες που είναι χρήσιμες στην επαγγελματική τους καριέρα.

- Ενίσχυση της Κινητικότητας: Μέσα από προγράμματα όπως το ERASMUS, οι φοιτητές και οι καθηγητές έχουν την ευκαιρία να σπουδάσουν ή να διδάξουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενισχύοντας την ακαδημαϊκή τους εμπειρία και τη διαπολιτισμική κατανόηση.
- Δημιουργία Διεθνών Συνεργασιών: Τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα προωθούν τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ενισχύοντας την ανταλλαγή ιδεών και την ανάπτυξη κοινών ερευνητικών και εκπαιδευτικών έργων.
- Ενίσχυση της Απασχολησιμότητας: Η συμμετοχή σε τέτοια προγράμματα δίνει στους φοιτητές ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά εργασίας, καθώς οι εργοδότες εκτιμούν την εμπειρία και τις δεξιότητες που αποκτώνται μέσα από διεθνή εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.
- Ενίσχυση της Κοινωνικής Συνοχής: Η εμπειρία της συνεργασίας με ανθρώπους από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα προωθεί την ανεκτικότητα, την κατανόηση και την κοινωνική συνοχή, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Οικονομικά Οφέλη: Μέσα από τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα, τα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορούν να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση για την υλοποίηση καινοτόμων εκπαιδευτικών και ερευνητικών έργων, ενισχύοντας έτσι την οικονομική τους σταθερότητα και ανάπτυξη.
- Προώθηση της Διά Βίου Μάθησης: Τα ευρωπαϊκά προγράμματα ενθαρρύνουν τη συνεχή εκπαίδευση και την επαγγελματική ανάπτυξη σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, προωθώντας την έννοια της διά βίου μάθησης.

Παράλληλα η λήψη χρηματοδότησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την ενίσχυση του εκπαιδευτικού τομέα υπήρξε καίρια. Οι ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις έχουν βοηθήσει στην αναβάθμιση των εκπαιδευτικών υποδομών και στην υλοποίηση καινοτόμων εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών, που διαφορετικά θα ήταν δύσκολο να υλοποιηθούν (Στεφάνου 2007, 161). Σύμφωνα με τον Παπαδημητρίου (2005, 190), τα κονδύλια χρησιμοποιήθηκαν για την ανακαίνιση σχολικών κτιρίων, την αγορά νέου εξοπλισμού και τη βελτίωση των τεχνολογικών υποδομών, ενώ όπως ο αναφέρει ο Στεφάνου (2007, 181), τα ευρωπαϊκά κονδύλια ενίσχυσαν επίσης την ανάπτυξη ερευνητικών δραστηριοτήτων στα πανεπιστήμια, παρέχοντας τους πόρους για τη διεξαγωγή έρευνας και την προώθηση της επιστημονικής γνώσης.

Γίνεται επομένως, αντιληπτή η ευνοϊκή διάσταση της συνεργασίας της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση για τον εκπαιδευτικό τομέα. Ωστόσο, η συνεργασία αυτή, λειτουργεί ως ένα πολύπλευρο και πολυπαραγοντικό ζήτημα. Η αρνητική διάστασή του, έγκειται στις προκλήσεις που συνεπάγονται. Οι επιπτώσεις περιγράφονται παρακάτω.

Ένα μείζον ζήτημα το οποίο προκύπτει ως συνέπεια της συμμετοχής της Ελλάδας σε Ευρωπαϊκά προγράμματα και απασχολεί ιδιαίτερα, αποτελεί η εξάρτηση από την Ευρωπαϊκή Χρηματοδότηση. Η εξάρτηση αυτή μπορεί να προκαλέσει προβλήματα και προκλήσεις σε περίπτωση που οι διαθέσιμοι πόροι μειωθούν ή διακοπούν. Η μείωση ή διακοπή είναι πιθανό να προκύψει: α) λόγω των διακυμάνσεων στην οικονομία της Ένωσης (περίοδοι οικονομικής κρίσης ή ύφεσης), β) λόγω μεταβολής των πολιτικών προτεραιοτήτων της Ένωσης οι οποίες θα οδηγήσουν σε ανακατανομή των πόρων και γ) λόγω αλλαγών στα προγράμματα χρηματοδότησης της ένωσης οι οποίες συχνά αναθεωρούνται και είναι πιθανό να μειώσουν τη δυνατότητα συμμετοχής της Ελλάδας ή να θέσουν αυστηρότερες προϋποθέσεις για τη λήψη χρηματοδότησης.

Ένα τέτοιο γεγονός θα είχε ως απόρροια, τα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα να βρεθούν σε δυσμενή κατάσταση σε περίπτωση που δεν έχουν αναπτύξει εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης, αφού θα επηρεαζόταν αρνητικά η οικονομική τους σταθερότητα και η συνέχιση των προγραμμάτων τους. Επιπλέον, η απώλεια χρηματοδότησης μπορεί να περιορίσει τις δυνατότητες ανάπτυξης και καινοτομίας. Τα ιδρύματα που εξαρτώνται αποκλειστικά από την ευρωπαϊκή χρηματοδότηση μπορεί να μην έχουν τα απαραίτητα μέσα για να συνεχίσουν τα ερευνητικά και εκπαιδευτικά τους προγράμματα. Τέλος, η μείωση της χρηματοδότησης μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και έρευνας. Η αδυναμία χρηματοδότησης βασικών υποδομών και προγραμμάτων μπορεί να οδηγήσει σε υποβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και των ακαδημαϊκών επιτευγμάτων.

Κυρίως όμως, είναι απαραίτητο να αναφερθεί η λειτουργία της χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως μέσω άσκησης πιέσεων, γεγονός που επηρεάζει βαθύτατα την πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία της Ελλάδας. Όπως αναφέρει ο Ζμας (2007, 47) για τα κοινοτικά προγράμματα, τα προγράμματα αυτά ξεκίνησαν να εφαρμόζονται τη δεκαετία του 1980, και παρά τις ατέλειες που χαρακτήριζαν την πρώτη γενιά, θα πρέπει να επισημανθεί πως ήδη από τότε άρχισε να διαφαίνεται το ενδεχόμενο άσκησης πιέσεων εκ μέρους των ευρωπαϊκών υπηρεσιών στον τρόπο οργάνωσης των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων και

τελικά προς την ανασυγκρότησή τους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σε θέση να συνδέσει τη χρηματοδότηση με συγκεκριμένες πολιτικές και οικονομικές δεσμεύσεις και επομένως χώρες όπως η Ελλάδα, υποχρεώνονται να υιοθετήσουν συγκεκριμένες πολιτικές μεταρρυθμίσεις ή μέτρα προκειμένου να συνεχίσουν να λαμβάνουν χρηματοδότηση. Αυτές οι δεσμεύσεις περιορίζουν την ελευθερία δράσης της χώρας και την εξαναγκάζουν να ακολουθήσει πολιτικές.

Παράλληλα, η λήψη ευρωπαϊκής χρηματοδότησης συχνά συνοδεύεται από αυστηρούς ελέγχους και διαδικασίες παρακολούθησης. Η Ελλάδα δύναται να βρεθεί υπό συνεχή επιτήρηση και έλεγχο προκειμένου να διασφαλιστεί πως οι πόροι χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς. Το γεγονός αυτό έχει ως απότοκο την αύξηση της γραφειοκρατίας και την μείωση της αυτονομίας των ελληνικών θεσμών. Η γραφειοκρατία και οι πολύπλοκες διαδικασίες διαχείρισης των ευρωπαϊκών προγραμμάτων δυσχέραναν την αποτελεσματική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων από τα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, περιορίζοντας έτσι τα οφέλη των προγραμμάτων (Στεφάνου 2007, 175).

Τέλος, μέσω της χρηματοδότησης, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι δυνατό να επιβάλλει τις δικές της προτεραιότητες και ατζέντα στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, η χρηματοδότηση μπορεί να κατευθυνθεί προς συγκεκριμένους τομείς ή έργα που εξυπηρετούν τους ευρωπαϊκούς στόχους, ακόμη κι αν αυτοί δεν είναι οι πιο σημαντικοί για την Ελλάδα. Το γεγονός αυτό περιορίζει τη δυνατότητα της χώρας να επενδύσει σε τομείς που θεωρεί κρίσιμους για τη δική της ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Ζμα (2007, 63), η πολιτική των «χρυσών χαλιναριών» επέφερε τον «εξευρωπαϊσμό» της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής, αφού χάρη στα κοινοτικά κονδύλια προωθήθηκαν σε ορισμένες χώρες οι σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών, με την Ελλάδα να αποτελεί μια από αυτές. Ανάμεσα στις σημαντικότερες εξελίξεις που συντελέστηκαν στο ελληνικό εκπαιδευτικό τοπίο και που συνδέθηκαν άμεσα με τα κοινοτικά προγράμματα, μπορούμε να αναφέρουμε ενδεικτικά τη θεσμοθέτηση ολοήμερου νηπιαγωγείου και δημοτικού σχολείου, τη θέσπιση προγραμμάτων ενισχυτικής διδασκαλίας, αγωγής υγείας και σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, τη συγγραφή νέων βιβλίων, την επιμόρφωση και την επαγγελματική αναβάθμιση των εκπαιδευτικών, την προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, την ίδρυση σχολείων δεύτερης ευκαιρίας, αλλά και την υλοποίηση μιας σειράς ερευνών για την εκπαίδευση (ΚΕΕ 2002). Επιβλήθηκε λοιπόν, η εκπαιδευτική ανασυγκρότηση της Ελλάδας, μέσα από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που προώθησαν οι ελληνικές υπηρεσίες υπό την εποπτεία των οργάνων κοινοτικών κονδυλίων.

Επομένως, οι πιέσεις που μπορεί να ασκηθούν μέσω της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης έχουν σημαντικές επιπτώσεις: α) στην μείωση της Πολιτικής αυτονομίας, αφού η λήψη αποφάσεων περιορίζεται από εξωτερικές επιταγές και δεσμεύσεις, β) στην οικονομική αστάθεια της χώρας, ιδιαίτερα σε περίοδο ξαφνικής μείωσης ή διακοπής των πόρων και γ) στην ανάπτυξη ανισοτήτων, αφού η επιβολή συγκεκριμένων πολιτικών προτεραιοτήτων είναι πιθανό να οδηγήσει σε ανισότητες και ανισορροπίες στην ανάπτυξη των διάφορων τομέων της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

Έπειτα, ένα ακόμα ζήτημα που προκύπτει από την λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος υπό το ευρωπαϊκό πρίσμα αποτελεί η αναγνώριση και ισοτιμία των πτυχίων. Παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει προσπάθειες προς την πλήρη αναγνώριση και την ισοτιμία των ακαδημαϊκών πτυχίων και πιστοποιήσεων από διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες, υπάρχουν ακόμη διαφορές στα εκπαιδευτικά συστήματα, τις απαιτήσεις και τις προδιαγραφές κάθε χώρας. Το γεγονός αυτό έχει ως απόρροια οι απόφοιτοι να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην αναγνώριση των πτυχίων τους σε άλλες χώρες, περιορίζοντας τις επαγγελματικές τους ευκαιρίες και την κινητικότητα. Ιδιαίτερα, όπως αναφέρει ο Παπαδημητρίου (2005, 204), ορισμένα προγράμματα προκάλεσαν αναντιστοιχία μεταξύ των προσφερόμενων δεξιοτήτων και της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα, δημιουργώντας επιπρόσθετα προβλήματα στην απασχολησιμότητα των αποφοίτων.

Συνοψίζοντας, η συνεργασία της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση στον τομέα της εκπαίδευσης έχει αποφέρει σημαντικά οφέλη, όπως η βελτίωση της εκπαιδευτικής ποιότητας, η ανάπτυξη δεξιοτήτων, η ενίσχυση της κινητικότητας και η δημιουργία διεθνών συνεργασιών. Ωστόσο, αυτή η συνεργασία συνοδεύεται από προκλήσεις, κυρίως εξαιτίας της εξάρτησης από την ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, η οποία μπορεί να επηρεάσει την οικονομική σταθερότητα και την πολιτική αυτονομία της χώρας. Επιπλέον, η δυσκολία στην αναγνώριση και ισοτιμία των πτυχίων παραμένει ένα σημαντικό ζήτημα. Συνεπώς, αν και η συμμετοχή της Ελλάδας στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα έχει συμβάλει στην αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, η ανάγκη για διαχείριση των προκλήσεων με στρατηγικό και βιώσιμο τρόπο προκειμένου να διασφαλιστεί η συνεχής ανάπτυξη και βελτίωση του τομέα της εκπαίδευσης στη χώρα, είναι ζωτικής σημασίας.

3.3 Εκπαιδευτική πολιτική: Ζήτημα εθνικής κυριαρχίας ή υπερεθνικού συντονισμού;

Ανακεφαλαιώνοντας και έχοντας αναλύσει τις συνθήκες υπό τις οποίες διαμορφώνεται η εκπαίδευση πολιτική στον σύγχρονο κόσμο και τις συνέπειες που προκύπτουν από την διαδικασία αυτή, στο παρόν κεφάλαιο επιδιώκεται η διερεύνηση της φύσης της εκπαιδευτικής πολιτικής ως ζήτημα εθνικής κυριαρχίας ή υπερεθνικού συντονισμού. Επιδιώκεται δηλαδή η ανάλυση του ζητήματος της διαμόρφωσης και χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής ως εθνικό ή υπερεθνικό, ενώ παράλληλα εξετάζεται η σημασία της διατήρησης της εθνικής ταυτότητας και η ανάγκη για διεθνή συνεργασία. Η επίτευξη της κατάλληλης ισορροπίας ανάμεσα στην εθνική αυτονομία και τον υπερεθνικό συντονισμό αποτελεί μια περίπλοκη διαδικασία, για την ανάπτυξη ενός δίκαιου, ποιοτικού και ανταγωνιστικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Η εκπαίδευση παραδοσιακά θεωρείται ένα από τα βασικά δικαιώματα και υποχρεώσεις του έθνους-κράτους. Οι εθνικές κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για την ανάπτυξη και την εφαρμογή εκπαιδευτικών πολιτικών που ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες και τις πολιτισμικές αξίες των κοινωνιών τους. Η εθνική κυριαρχία στην εκπαίδευση επιτρέπει στα κράτη να διαμορφώνουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα σύμφωνα με τις δικές τους προτεραιότητες και ανάγκες. Η προστασία της εθνικής ταυτότητας και η διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς αποτελούν επίσης βασικά στοιχεία που στηρίζουν την εθνική κυριαρχία στην εκπαίδευση. Μέσω της εκπαίδευσης, οι κυβερνήσεις μπορούν να προωθούν την εθνική ιστορία, τη γλώσσα και τις παραδόσεις, ενισχύοντας έτσι την εθνική συνοχή και την κοινωνική συνοχή. Επιπλέον, η διαμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων, η επιλογή των διδακτικών υλικών και η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αποτελούν αρμοδιότητες που παραδοσιακά ανήκουν στο κράτος.

Ωστόσο, η έμφαση στην εθνική κυριαρχία δεν είναι χωρίς προκλήσεις. Η απομόνωση από διεθνείς εκπαιδευτικές πρακτικές και καινοτομίες μπορεί να περιορίσει την ποιότητα και την ανταγωνιστικότητα της εκπαίδευσης. Επιπλέον, η έλλειψη υπερεθνικού συντονισμού μπορεί να οδηγήσει σε ανισότητες μεταξύ των χωρών, ιδίως σε μια εποχή όπου η παγκοσμιοποίηση και η τεχνολογική πρόοδος απαιτούν συνεχή προσαρμογή και εξέλιξη των εκπαιδευτικών συστημάτων.

Από την άλλη πλευρά, η παγκοσμιοποίηση και η διεθνοποίηση έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη υπερεθνικών οργανισμών και πρωτοβουλιών που στοχεύουν στον συντονισμό και την προώθηση κοινών εκπαιδευτικών στόχων και πρακτικών. Ο υπερεθνικός συντονισμός στην εκπαίδευση μπορεί να προσφέρει σημαντικά οφέλη, όπως η βελτίωση της ποιότητας, η προώθηση της κινητικότητας και η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας. Οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πολιτικών σε διεθνές επίπεδο. Μέσω προγραμμάτων μετακίνησης, οι φοιτητές και οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν διεθνείς εμπειρίες, να ανταλλάξουν καλές πρακτικές και να προωθήσουν την ακαδημαϊκή αριστεία. Ο υπερεθνικός συντονισμός επιπρόσθετα, είναι σε θέση να συμβάλλει στη βελτίωση των εκπαιδευτικών προτύπων και στην προώθηση της καινοτομίας, προσφέροντας ταυτόχρονα χρηματοδότηση και τεχνική υποστήριξη στις χώρες που το χρειάζονται.

Ωστόσο, η ένταξη στον υπερεθνικό συντονισμό δεν είναι απρόσκοπτη. Η εξάρτηση από τον υπερεθνικό οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να περιορίσει την εθνική κυριαρχία της χώρας και να οδηγήσει στην απώλεια της εθνικής ταυτότητας. Η συνεργασία και συμμετοχή συνεπάγεται την προσαρμογή στις πολιτικές και τις προτεραιότητες της Ένωσης, οι οποίες μπορεί να μην ευθυγραμμίζονται πάντα πλήρως με τις εθνικές προτεραιότητες και ανάγκες. Επομένως είναι πιθανό να προκύψουν ζητήματα προσαρμογών και αλλαγών στα προγράμματα σπουδών και στις εκπαιδευτικές πρακτικές. Το γεγονός αυτό έχει ως απόρροια όχι μόνο συγκρούσεις συμφερόντων αλλά και προκλήσεις στην εφαρμογή των προγραμμάτων, επηρεάζοντας την εκπαιδευτική συνοχή και την αποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών. Παράλληλα η γραφειοκρατία και οι αυστηροί έλεγχοι που συχνά συνοδεύουν την υπερεθνική χρηματοδότηση περιορίζουν την αυτονομία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και δημιουργούν δυσκολίες στην εφαρμογή των εκπαιδευτικών πολιτικών.

Η επιδίωξη της ισορροπίας μεταξύ εθνικής κυριαρχίας και υπερεθνικού συντονισμού στον τομέα της εκπαίδευσης συνιστά ένα εξαιρετικά περίπλοκο ζήτημα που απαιτεί λεπτομερή και προσεκτική προσέγγιση. Η εθνική κυριαρχία παρέχει στα κράτη τη δυνατότητα να διατηρούν τον πλήρη έλεγχο των εκπαιδευτικών τους συστημάτων, προωθώντας παράλληλα τις δικές τους πολιτιστικές και κοινωνικές αξίες, γεγονός που ενισχύει την εθνική συνοχή και την ταυτότητα. Αντιθέτως, ο υπερεθνικός συντονισμός δύναται να προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως η βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, η προώθηση της διαπολιτισμικής κινητικότητας, καθώς και η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας και

ανταλλαγής καλών πρακτικών. Ο συντονισμός αυτός μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την ενσωμάτωση καινοτόμων μεθόδων και προσεγγίσεων, που διαφορετικά δεν θα ήταν προσβάσιμες σε εθνικό επίπεδο.

Για την επίτευξη της ενδεδειγμένης ισορροπίας, οι εθνικές κυβερνήσεις οφείλουν να αναγνωρίσουν τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας, εκμεταλλευόμενες τις ευκαιρίες που προσφέρονται από υπερεθνικούς οργανισμούς, χωρίς να παραμελούν την εθνική τους κυριαρχία. Η ανάπτυξη ευέλικτων και προσαρμοστικών εκπαιδευτικών συστημάτων, τα οποία θα ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες εθνικές ανάγκες και ταυτόχρονα θα απορροφούν τις διεθνείς καινοτομίες, αποτελεί το κλειδί για την επιτυχημένη σύζευξη του εθνικού και του υπερεθνικού στοιχείου στην εκπαίδευση.

Τελικά, η εκπαίδευση δεν θα πρέπει να θεωρείται αποκλειστικά ζήτημα εθνικής κυριαρχίας ή υπερεθνικού συντονισμού. Αντιθέτως, πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα δυναμικό πεδίο, όπου η εθνική και η υπερεθνική διάσταση αλληλοσυμπληρώνονται και συνεργάζονται αρμονικά. Η συνεργασία αυτή στοχεύει στη δημιουργία ενός πιο δίκαιου, ποιοτικού και ανταγωνιστικού εκπαιδευτικού συστήματος, προς όφελος όλων των πολιτών. Η συνειδητή και στρατηγική συνύπαρξη των δύο αυτών διαστάσεων μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση της εκπαιδευτικής αριστείας, την προώθηση της κοινωνικής συνοχής και τη διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Μέρος Β'

Κεφάλαιο 4^ο: Η μεθοδολογία της έρευνας

Στο παρόν κεφάλαιο, αναλύεται και περιγράφεται η μεθοδολογία, η οποία έχει ακολουθηθεί στην παρούσα εργασία. Συγκεκριμένα, εξετάζονται ζητήματα της έρευνας, όπως η επιλογή της ποσοτικής προσέγγισης για την άντληση και την επεξεργασία των εμπειρικών δεδομένων, η στοχοθεσία της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, το ερευνητικό εργαλείο, ο τρόπος συλλογής των δεδομένων, το δείγμα, καθώς και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν.

4.1. Η Ποσοτική προσέγγιση

Η ποσοτική μέθοδος χρησιμοποιείται στην έρευνα για την επίτευξη μετρήσιμων και αντικειμενικών αποτελεσμάτων. Μέσω της συλλογής και ανάλυσης αριθμητικών δεδομένων, η μέθοδος αυτή, επιτρέπει τη στατιστική ανάλυση, η οποία οδηγεί σε συγκεκριμένα και ακριβή συμπεράσματα. Επιπλέον, προσφέρει τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων σε μεγαλύτερους πληθυσμούς, καθώς και τη διερεύνηση σχέσεων και συσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών. Οι μέθοδοι έρευνας μέσω ερωτηματολογίων είναι από τις πιο διαδεδομένες τεχνικές στην ποσοτική έρευνα, επιτρέποντας τη συγκέντρωση μεγάλου όγκου δεδομένων από αντιπροσωπευτικά δείγματα του πληθυσμού (Fowler 2009, 89). Η δομημένη μορφή των ερωτηματολογίων και η τυποποίηση της διαδικασίας συλλογής δεδομένων εξασφαλίζουν την ακρίβεια και τη συνέπεια των αποτελεσμάτων, καθιστώντας τα κατάλληλα για στατιστική ανάλυση (Fowler 2009, 91). Η αντικειμενικότητα και η αξιοπιστία της ποσοτικής μεθόδου την καθιστούν ιδιαίτερα αποτελεσματική για την αντιμετώπιση ερευνητικών ερωτημάτων που απαιτούν σαφή και δομημένα δεδομένα. Επομένως, η ποσοτική προσέγγιση κρίθηκε ιδανική για την συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων και για τον λόγο αυτό, επιλέχθηκε για την παρούσα έρευνα.

4.2. Στοχοθεσία έρευνας

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η Ευρωπαϊκή Ένωση ως πηγή παρεμβάσεων επί της ελληνικής εκπαίδευσης και κατ' επέκταση, τον τρόπο με τον οποίο αξιολογούν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας την αλληλεπίδραση μεταξύ Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρακτικά, κεντρική στοχοθεσία της έρευνας αποτελεί η μελέτη των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών, για την ευρωπαϊκή ταυτότητα, την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση και τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις στο ελληνικό σύστημα. Μια τέτοια αποτύπωση όχι μόνο θα αποκάλυπτε το βαθμό ενημέρωσης των εκπαιδευτικών γύρω από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται την Ευρώπη και τελικά, τον ευρωπαϊκό τους προσανατολισμό.

4.3 Ερευνητικά ερωτήματα, ερευνητικό εργαλείο, δείγμα

Στην παρούσα υποενότητα παρατίθενται απαραίτητα δεδομένα της ποσοτικής έρευνας, δηλαδή τα ερευνητικά ερωτήματα, το ερευνητικό εργαλείο, ο τρόπος συλλογής των δεδομένων, το δείγμα, καθώς και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν. Τα ερευνητικά ερωτήματα αφορούν ορισμένα πεδία προβληματισμού, ενώ το ερευνητικό εργαλείο, το ερωτηματολόγιο δηλαδή, αφορά στην μέθοδο την οποία αξιοποιεί ο ερευνητής, προκειμένου να συλλέξει τις απαραίτητες πληροφορίες για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Το δείγμα είναι ένα υποσύνολο μιας μεγαλύτερης ομάδας, για την οποία θεωρείται ότι ισχύουν τα αποτελέσματα της έρευνας και στην παρούσα εργασία αποτελείται από τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι υποθέσεις είναι ισχυρισμοί που θεωρούμε ότι ισχύουν, και άρα επιβεβαιώνονται από τα εμπειρικά δεδομένα.

4.3.1. Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία εξετάζονται στην παρούσα εργασία επιχειρούν να εξετάσουν τον αντίκτυπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, υπό το πρίσμα των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μέσα από τα ερωτήματα

προκύπτουν και καταγράφονται οι αντιλήψεις και οι στάσεις των εκπαιδευτικών, όσον αφορά στην ευρωπαϊκή ταυτότητα και στην ευρωπαϊκή διάσταση, στην ελληνική εκπαίδευση, αλλά και αποκαλύπτονται τα σημεία συμφωνίας και διαφωνίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών.

Συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα αναλύονται σε τέσσερις άξονες και αφορούν: α) στη διερεύνηση προϋπάρχουσας εμπειρίας των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας, είτε ατομικού, είτε συλλογικού χαρακτήρα, σε δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άρα στην εξοικείωση τους με την Ένωση, β) στην διερεύνηση ύπαρξης γνώσης και κατανόησης των εκπαιδευτικών ως προς την έννοια της Ευρώπης, γ) στην ύπαρξη ενημερότητας των εκπαιδευτικών ως προς την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δ) στην μελέτη των στάσεων και αντιλήψεων των εκπαιδευτικών ως προς τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

4.3.2 Το ερευνητικό εργαλείο

Το ερωτηματολόγιο το οποίο διανεμήθηκε σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι ανώνυμο και διαιρείται σε δυο ενότητες. Στην πρώτη ενότητα περιλαμβάνονται συνολικά επτά ερωτήσεις, ενώ στην δεύτερη έξι.

Οι πρώτες τέσσερις ερωτήσεις της πρώτης ενότητας είναι βιογραφικού τύπου και σύμφωνα με εκείνες, ο ερευνητής αποκτά πληροφορίες από τον ερωτώμενο, ως προς το φύλο, την ηλικία, τον χρόνο υπηρεσίας στην εκπαίδευση, αλλά και το μορφωτικό επίπεδο -εάν, δηλαδή, είναι απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ, ή εάν έχει μεταπτυχιακές/ πρόσθετες σπουδές και άλλους τίτλους. Η επεξεργασία και ανάλυση των παραπάνω πληροφοριών καθιστά δυνατή τη δημιουργία προφίλ των εκπαιδευτικών ως προς κάθε μία από τις παραπάνω μεταβλητές, με στόχο την περιγραφή του δείγματος ως κατά προσέγγιση αντιπροσωπευτικού, του γενικού πληθυσμού των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι επόμενες δυο ερωτήσεις της πρώτης ενότητας αφορούν στη διερεύνηση ύπαρξης εμπειριών των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας, είτε ατομικού, είτε συλλογικού χαρακτήρα (ως σχολικό συγκρότημα), σε προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ερωτήσεις 5-6). Πρακτικά μελετάται ο βαθμός εξοικείωσης των εκπαιδευτικών με την Ένωση και τις δράσεις αυτής. Οι δράσεις μπορεί να αφορούν στον συντονισμό ή τη στήριξη διαδικτυακής επαφής του σχολείου

με άλλο/άλλα σχολεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και στη συμμετοχή σε κάποιο πρόγραμμα συνεργασίας και ανταλλαγής διδακτικού προσωπικού, με χώρα της Ένωσης. Η τελευταία ερώτηση της πρώτης ενότητας συνδέεται με τις δυο προηγούμενες, αφού αφορά και αυτή σε εμπειρίες των εκπαιδευτικών με την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω αποκλειστικά, προσωπικού διαύλου ωστόσο, και αφορά συγκεκριμένα, στην παραμονή των εκπαιδευτικών σε χώρα του εξωτερικού (ερώτηση 7). Κατ' αυτόν τον τρόπο και με το πέρας της πρώτης ενότητας, έχει διαμορφωθεί το προφίλ των ερωτώμενων με βάση τις αντίστοιχες μεταβλητές αλλά και έχει ανιχνευθεί ο βαθμός εξοικείωσής τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου, επιδιώκει να ερευνήσει τα υπόλοιπα τρία καίρια ζητήματα, τα οποία αφορούν: α) στην γνώση και κατανόηση των εκπαιδευτικών ως προς την έννοια της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, β) στην ενημερότητα των εκπαιδευτικών ως προς την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και γ) στις στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως προς τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ιδιαίτερα, οι ερωτήσεις 8 και 9 καλύπτουν το ένα ζήτημα, με την ερώτηση 8, να εξετάζει την έννοια της Ευρώπης, και με την ερώτηση 9 να διερευνάει αν και σε ποιο βαθμό ο όρος ευρωπαϊκή διάσταση γίνεται αντιληπτός από τους εκπαιδευτικούς. Πρακτικά μελετώνται οι γνώσεις τους όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά εμμέσως προκύπτουν και οι αντιλήψεις και οι στάσεις αυτών ως προς την Ευρώπη στην ελληνική εκπαίδευση.

Μέσω της δέκατης ερώτησης, επιδιώκεται η διερεύνηση ύπαρξης ενημερότητας των εκπαιδευτικών ως προς την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διερευνάται δηλαδή, η ενημέρωσή τους, γύρω από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν στην εκπαίδευση.

Τέλος, μέσω των ερωτήσεων 11, 12 και 13 του ερωτηματολογίου, αναλύεται και παρουσιάζεται το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας, το οποίο αφορά στις στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως προς τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Προκύπτει η σύγκριση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών γύρω από την ευρωπαϊκή ταυτότητα, την ευρωπαϊκή διάσταση στην ελληνική εκπαίδευση και την αναγκαιότητα ευρωπαϊκών παρεμβάσεων με στόχο την εκπαιδευτική σύγκλιση.

Συγκεκριμένα, στην ερώτηση 11, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εκφράσουν ευθέως τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με ενδεχόμενες παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ελληνική εκπαίδευση, τόσο σε επίπεδο γενικών δομών, όσο και σε επίπεδο σχολικής καθημερινότητας. Η ερώτηση 12 αντίστοιχα, επιδιώκει να ανιχνεύσει την γνώμη των εκπαιδευτικών για το αν υπάρχει και σε ποιο βαθμό, δέσμευση της εκάστοτε ελληνικής κυβέρνησης για την διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής, από το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση. Τέλος, η ερώτηση 13 επιχειρεί να ανιχνεύσει τις αντιλήψεις και τις στάσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις θετικές και τις αρνητικές συνέπειες για την ελληνική εκπαίδευση, οι οποίες προκύπτουν εξαιτίας της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής.

4.3.3 Το δείγμα

Το δείγμα σε μια ποσοτική έρευνα αποτελεί μια αντιπροσωπευτική υποομάδα του πληθυσμού που μελετάται, η οποία επιλέγεται για να αντληθούν δεδομένα και να εξαχθούν συμπεράσματα για τον ευρύτερο πληθυσμό. Η επιλογή του δείγματος, γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να αντικατοπτρίζει όσο το δυνατόν καλύτερα τα χαρακτηριστικά του συνολικού πληθυσμού, εξασφαλίζοντας την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων. Το δείγμα πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού για να διασφαλιστεί ότι τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να γενικευθούν (Creswell 2014, 157). Το δείγμα επομένως, είναι κρίσιμο για την ποσοτική έρευνα, καθώς επιτρέπει τη γενίκευση των ευρημάτων και την εξαγωγή συμπερασμάτων για τον πληθυσμό βάσει των δεδομένων που συλλέγονται από μια μικρότερη, διαχειρίσιμη ομάδα ατόμων.

Το δείγμα της παρούσας εργασίας σχεδιάστηκε να είναι κατά προσέγγιση αντιπροσωπευτικό, καθώς αντανakλώνται σε αυτό βασικά γνωρίσματα του πληθυσμού των εκπαιδευτικών που απασχολούνται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (δημοτικό σχολείο). Συμπεριλαμβάνονται σε αυτό δηλαδή, άνδρες και γυναίκες από όλα τα ηλικιακά υπόβαθρα και με διαφορετικά χρόνια προϋπηρεσίας στον εκπαιδευτικό τομέα. Παράλληλα υπήρξε αντιπροσώπευση εκπαιδευτικών οι οποίοι έλαβαν πρόσθετη κατάρτιση πέρα από την αρχική (μεταπτυχιακοί, διδακτορικοί ή/και άλλοι τίτλοι).

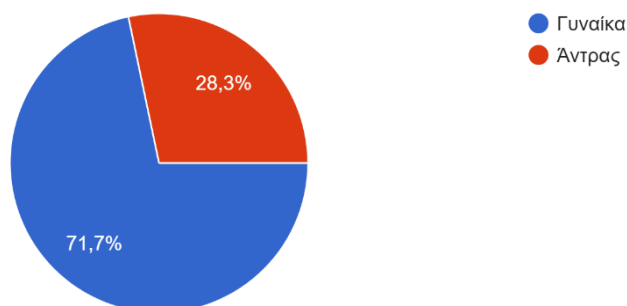
Το τελικό δείγμα περιλαμβάνει 53 εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ανεξαρτήτως ειδικότητας, οι οποίοι συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο στη ψηφιακή του μορφή μέσω της πλατφόρμας Google Forms. Η συγκεκριμένη πλατφόρμα προσφέρει τη δυνατότητα

να οριστούν οι ερωτήσεις ως υποχρεωτικές και επομένως και τα 53 ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν είναι πλήρη ως προς τις απαντήσεις τους και επομένως, έγκυρα και αποδεκτά. Με τον διαμοιρασμό του ερωτηματολογίου οι εκπαιδευτικοί παρεκλήθησαν να το μελετήσουν και να το συμπληρώσουν, ενώ διατηρήθηκε η αρχή της ανωνυμίας. Στους παρακάτω πίνακες καταγράφονται αντίστοιχα η κατανομή του φύλου, της ηλικίας, του χρόνου υπηρεσίας στον εκπαιδευτικό τομέα, αλλά και του μορφωτικού επιπέδου (πρόσθετη κατάρτιση πέρα από την αρχική, δηλαδή μεταπτυχιακοί, διδακτορικοί ή/και άλλοι τίτλοι) των εκπαιδευτικών.

Πίνακας 4.1: Κατανομή του δείγματος ανά φύλο

Μεταβλητή		Συχνότητα (N)	Ποσοστό %
Φύλο	Γυναίκα	38	71,70%
	Άντρας	15	28,30%
	Σύνολο	53	100,00%

Από τις 53 απαντήσεις του ερωτηματολογίου και σύμφωνα με τον πίνακα 4.1, η αντίστοιχη κατανομή του φύλου στην παρούσα έρευνά είναι 71,7% για τις γυναίκες και 28,3% για τους άντρες. Στην Έκθεση της ΕΕΥ για το 2017¹¹, αναφέρεται ότι το ποσοστό των ανδρών εκπαιδευτικών στην ευρύτερη Δημοτική Εκπαίδευση είναι μόλις 15,41% έναντι ποσοστού 84,49% των γυναικών. Επομένως, όσον αφορά το φύλο, παρατηρείται πως το δείγμα είναι κατά βάση αντιπροσωπευτικό.

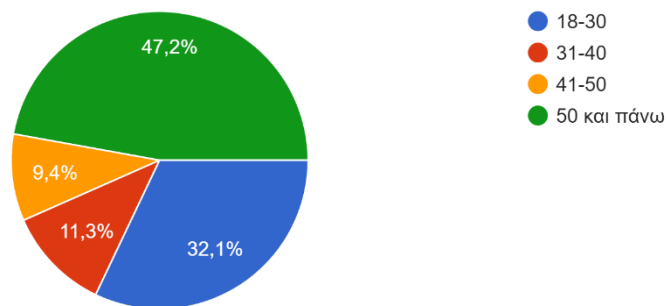
Διάγραμμα 4.1 : «Φύλο»

¹¹ Ετήσια Έκθεση 2017 Επιτροπής Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας

Πίνακας 4.2 : Κατανομή του δείγματος ανά ηλικία

Μεταβλητή		Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
Ηλικία	18-30	17	32,10%
	31-40	6	11,30%
	41-50	5	9,40%
	50 και πάνω	25	47,20%
	Σύνολο	53	100,00%

Σύμφωνα με τον πίνακα 4.2, τα άτομα ηλικίας 18-30 ετών βρίσκονται σε ποσοστό 32,1%, τα άτομα ηλικίας 31-40 ετών στο 11,3%, τα άτομα ηλικίας 41-50 ετών στο 9,4%, ενώ τα άτομα ηλικίας 50 ετών και άνω είναι στο 47,2%. Επομένως, σχεδόν ο ένας στους δυο εκπαιδευτικούς του δείγματος βρίσκεται στην ηλικιακή βαθμίδα άνω των 50 ετών.

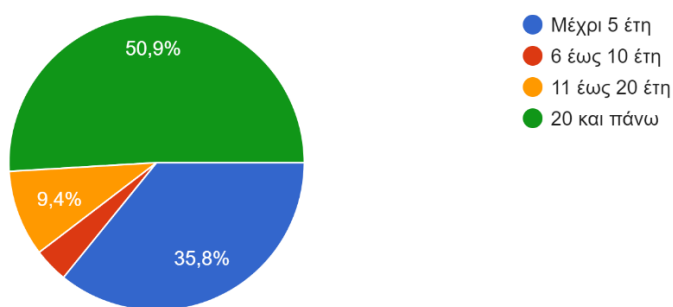

Διάγραμμα 4.2 : «Ηλικία»

Πίνακας 4.3 : Κατανομή του δείγματος ανά χρόνο υπηρεσίας στον εκπαιδευτικό τομέα

Μεταβλητή		Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
Χρόνος υπηρεσίας στην εκπαίδευση	Μέχρι 5 έτη	19	35,80%
	6 έως 10 έτη	2	3,80%
	11 έως 20 έτη	5	9,40%
	20 και πάνω	27	50,90%
	Σύνολο	53	100,00%

Όπως παρατηρείται από τον Πίνακα 4.3, περίπου ο ένας στους δυο εκπαιδευτικούς του δείγματος συμπληρώνει πάνω από 20 χρόνια υπηρεσίας στον εκπαιδευτικό τομέα.

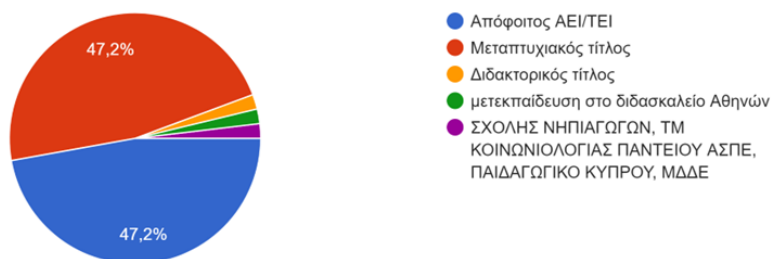

Διάγραμμα 4.3 : «Χρόνος στην εκπαίδευση»

Πίνακας 4.4 : Κατανομή του δείγματος ανά μορφωτικό επίπεδο

Μεταβλητή		Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
Μορφωτικό επίπεδο	Απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ	25	47,20%
	Μεταπτυχιακός τίτλος	25	47,20%
	Διδακτορικός τίτλος	1	1,90%
	Μετεκπαίδευση στο διδασκαλείο Αθηνών	1	1,90%
	Σχολής νηπιαγωγών, ΤΜ, Κοινωνιολογίας Παντείου ΑΣΠΕ, Παιδαγωγικό Κύπρου, ΜΔΔΕ	1	1,90%
	Σύνολο	53	100,00%

Σύμφωνα με τα δεδομένα του Πίνακα 4.4, σχεδόν το μισό δείγμα εκπαιδευτικών αποτελείται από απόφοιτους ΑΕΙ/ΤΕΙ, ενώ το άλλο μισό δείγμα διαθέτει μεταπτυχιακό τίτλο. Σε ποσοστό 1,90% έκαστες, συγκαταλέγονται τρεις ακόμα κατηγορίες, με έναν απόφοιτο Διδακτορικού, έναν εκπαιδευτικό με μετεκπαίδευση στο διδασκαλείο Αθηνών και έναν απόφοιτο Σχολής νηπιαγωγών, ΤΜ, Κοινωνιολογίας Παντείου ΑΣΠΕ, Παιδαγωγικό Κύπρου, ΜΔΔΕ..

Διάγραμμα 4.4 : «Μορφωτικό επίπεδο»

4.4 Συλλογή, κωδικοποίηση και επεξεργασία δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας, χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο το οποίο περιγράφηκε στην παραπάνω υποενότητα.

Για την ανάλυση των δεδομένων ακολουθήθηκε η μέθοδος της περιγραφικής ανάλυσης. Αρχικά, υπολογίστηκαν οι συχνότητες για κάθε μία από τις τέσσερις ανεξάρτητες μεταβλητές: φύλο, ηλικία, χρόνος υπηρεσίας στον εκπαιδευτικό τομέα και μορφωτικό επίπεδο. Έπειτα, υπολογίστηκαν οι συχνότητες για κάθε μεμονωμένη μεταβλητή (ερώτηση) για το σύνολο των εκπαιδευτικών του δείγματος.

Η περιγραφική ανάλυση διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην έρευνα, καθώς παρέχει μια σταθερή βάση για την κατανόηση των δεδομένων και των σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών. Προσφέρει μια σαφή και αναλυτική εικόνα της κατανομής και των βασικών χαρακτηριστικών των δεδομένων και επομένως, επιτρέπει τη σύγκριση και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων με τρόπο που είναι κατανοητός και χρήσιμος για την επίτευξη των στόχων της μελέτης. Χάρη σε αυτή την ανάλυση, είναι δυνατό να αντληθούν σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με τις γενικές τάσεις και τις απόψεις των εκπαιδευτικών, καθιστώντας την περιγραφική ανάλυση ένα απαραίτητο εργαλείο για τη συγκεκριμένη έρευνα.

4.5 Περιορισμοί της έρευνας

Βασικός περιορισμός της παρούσας έρευνας αποτέλεσε το γεγονός ότι το δείγμα υπήρξε ιδιαίτερα μικρό, συγκριτικά με τον πληθυσμό. Το παρόν αποτέλεσμα οφείλεται στην έλλειψη προθυμίας του διαθέσιμου πληθυσμού, αλλά και στην δυσκολία διαμοιρασμού του ερωτηματολογίου σε μεγάλο εύρος του πληθυσμού.

Παράλληλα, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως καταβλήθηκε ιδιαίτερη προσπάθεια το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού, ωστόσο από τον πληθυσμό της έρευνας συλλέχθηκε δείγμα ευκολίας 53 εκπαιδευτικών για τους σκοπούς της έρευνας. Στη βολική δειγματοληψία (δείγμα που δεν έχει επιλεγεί με τυχαίο τρόπο- Nonprobability Sampling) επιλέγονται όσα άτομα είναι πρόθυμα και διαθέσιμα να συμμετάσχουν στην έρευνα. Η

επιλογή του δείγματος, με βάση τη συγκεκριμένη τεχνική δειγματοληψίας (Convenience Sampling-Δειγματοληψία Ευκολίας), πραγματοποιείται με μοναδικό κριτήριο την ευκολία με την οποία συλλέγονται τα δεδομένα, από ένα γνωστό πληθυσμό και επομένως η δειγματοληψία δε βασίζεται στη θεωρία των πιθανοτήτων (Δειγματοληψία μη πιθανοτήτων-Non-probability Sampling). Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου για τη διεξαγωγή της έρευνας επιβλήθηκε για πρακτικούς κυρίως λόγους.

Κεφάλαιο 5^ο: Ανάλυση αποτελεσμάτων

Στο παρόν κεφάλαιο πραγματοποιείται η περιγραφή και η παρουσίαση της ανάλυσης των δεδομένων, αλλά και η καταγραφή των αποτελεσμάτων της έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν. Συγκεκριμένα, το κεφάλαιο αποτελείται από τέσσερις υποενότητες, κάθε μια από τις οποίες αφιερώνεται σε ένα από τα ερευνητικά ερωτήματα: α) εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την Ευρώπη, β) γνώσεις και κατανόηση των εκπαιδευτικών για την Ευρωπαϊκή Ένωση, γ) ενημερότητα των εκπαιδευτικών για την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική και δ) στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως προς την Ένωση. Σε κάθε υποενότητα επομένως, περιλαμβάνεται η περιγραφική ανάλυση των δεδομένων των απαντήσεων στις αντίστοιχες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου που αφορούν στο συγκεκριμένο ερώτημα και έπειτα ακολουθεί η καταγραφή και η ανάλυση των αποτελεσμάτων, όπως προκύπτουν.

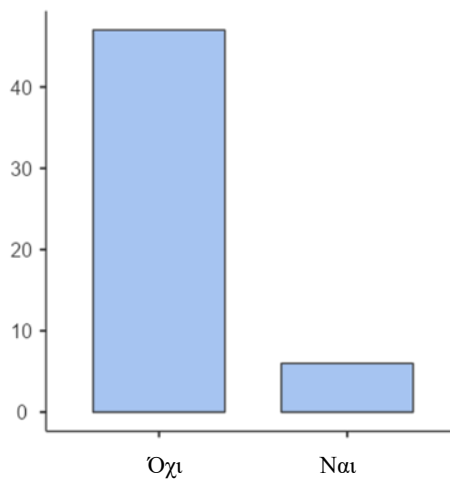
5.1 Εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την Ευρώπη

Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα το οποίο μελετάται στην παρούσα εργασία αφορά στην ανίχνευση του βαθμού εξοικείωσης των εκπαιδευτικών με την Ευρώπη και καλύπτεται από τις ερωτήσεις 5,6 και 7 του ερωτηματολογίου. Οι δυο πρώτες αποτυπώνουν θεσμικές μορφές εξοικείωσης των εκπαιδευτικών με την ευρωπαϊκή πραγματικότητα, όπως για παράδειγμα, μέσω των συνδέσεων των σχολείων με τη βοήθεια του διαδικτύου. Η ερώτηση 7 ωστόσο, αφορά σε μορφή εξοικείωσης όπου την πρωτοβουλία λαμβάνει ο ίδιος ο εκπαιδευτικός (παραμονή σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλη χώρα του εξωτερικού). Στους παρακάτω πίνακες (5.1, 5.2 & 5.3), συνοψίζονται τα ευρήματα αυτής της ενότητας:

Πίνακας 5.1 : Ερώτηση 5

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων		
Συμμετείχατε ποτέ εσείς προσωπικά/ συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα ανταλλαγής διδακτικού προσωπικού, με χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης;	Απαντήσεις	Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
	Ναι	6	11.3
	Όχι	47	88.7
	Σύνολο	53	100.0

Από τα παραπάνω στοιχεία, εντύπωση προκαλεί πως σχεδόν εννέα στους δέκα εκπαιδευτικούς δεν έχουν συμμετάσχει ποτέ, σε κάποιο πρόγραμμα ανταλλαγής προσωπικού με χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκ πρώτης όψεως επομένως, γίνεται αντιληπτό πως οι εκπαιδευτικοί της έρευνας διαθέτουν ελάχιστη εξοικείωση με δράσεις της Ένωσης.

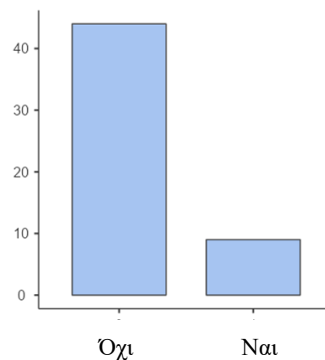

Διάγραμμα 5.1 : Ερώτηση 5

Πίνακας 5.2 : Ερώτηση 6

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων		
Έχετε εμπλακεί εσείς προσωπικά μέχρι τώρα στο συντονισμό ή τη στήριξη διαδικτυακής επαφής του σχολείου σας, με σχολείο ή σχολεία άλλης χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης;	Απαντήσεις	Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
	Ναι	9	17.0
	Όχι	44	83.0
	Σύνολο	53	100.0

Από τα στοιχεία του Πίνακα 5.2, γίνεται σαφές πως το ποσοστό συμμετοχής των εκπαιδευτικών της έρευνας σε συντονισμό/ στήριξη διαδικτυακής επαφής του σχολείου τους, με σχολείο ή σχολεία άλλης χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ελάχιστο, καθώς κυμαίνεται στο 17%.

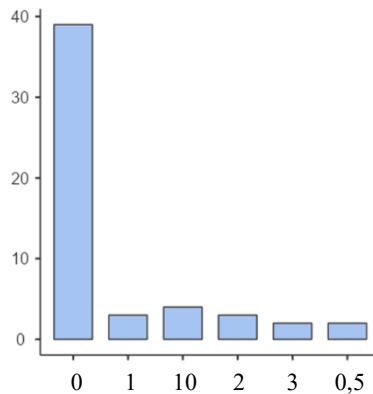

Διάγραμμα 5.2 : Ερώτηση 6

Πίνακας 5.3 : Ερώτηση 7

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων				
Έχετε ζήσει για μια περίοδο της ζωής σας σε χώρα του εξωτερικού, και αν ναι για πόσο διάστημα (έτη);	N	M.O.	T.A.	Ελάχιστο	Μέγιστο
	53	1,06	2,68	0	10

Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, ένα ποσοστό 27% των εκπαιδευτικών του δείγματος έχει διαμείνει για μικρό ή μεγαλύτερο χρονικό διάστημα (από 6 μήνες έως 10 χρόνια) σε χώρα του εξωτερικού.

Διάγραμμα 5:3 : Ερώτηση 7

Συμπερασματικά, και όπως γίνεται αντιληπτό από τα συνολικά δεδομένα των πινάκων, προκύπτει πως η θεσμική σύνδεση και εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την Ευρώπη κινείται σε εξαιρετικά χαμηλές συχνότητες, ενώ οι άτυπες μορφές εξοικείωσης είναι πιο συχνές.

5.2 Γνώση και Κατανόηση της έννοιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το ερευνητικό ερώτημα που καλύπτεται στην παρούσα υποενότητα αφορά στις γνώσεις και κατανόηση που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την διάστασή της στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση, στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί την Ευρώπη. Ο τρόπος αντίληψης τους παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο της έρευνας, καθώς παράλληλα υποδηλώνεται και το είδος των επιρροών που οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι ασκούνται και αναμένουν να ασκηθούν από την πλευρά της Ένωσης στην ελληνική εκπαίδευση.

Μέσω των ερωτήσεων 8 και 9 διερευνώνται οι γνώσεις και ο βαθμός κατανόησης της Έννοιας της Ένωσης, και επιδιώκεται η αποτύπωση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών γύρω από την Ευρώπη ως οικονομικός, πολιτικός και πολιτισμικός χώρος. Στην ερώτηση 8, οι εκπαιδευτικοί ερωτώνται κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με τις νοηματοδοτήσεις της Ευρώπης, όπως αυτές εκφράζονται, με τη βοήθεια μιας τετράβαθμης κλίμακας συμφωνίας-διαφωνίας, ενώ στην ερώτηση 9, με την ίδια μέθοδο, καλούνται να ορίσουν την "Ευρωπαϊκή Διάσταση στην εκπαίδευση".

Πίνακας 5.4 : Ερώτηση 8

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων		
	Απαντήσεις	Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
Κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις νοηματοδοτήσεις της Ευρώπης, όπως αυτές εκφράζονται παρακάτω;			
8.1 Η Ευρώπη, εκτός από τους κανόνες δικαίου και την οικονομική της δομή, έχει και την ιστορία της και δεν είναι δυνατόν να αποσυνδεθεί η ευρωπαϊκή ταυτότητα από την ευρωπαϊκή ιστορία.	Συμφωνώ	28	52.8
	Μάλλον συμφωνώ	21	39.6
	Μάλλον διαφωνώ	4	7.6
	Διαφωνώ	0	0
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.4 Συνέχεια

8.2 Ευρωπαϊκή ταυτότητα δεν σημαίνει μόνο κοινές αρχές, αλλά και κοινά πρότυπα ζωής.	Συμφωνώ	15	28.3
	Μάλλον συμφωνώ	26	49.1
	Μάλλον διαφωνώ	10	18.9
	Διαφωνώ	2	3.8
	Σύνολο	53	100.0
8.3 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία του σεβασμού του διαφορετικού.	Συμφωνώ	28	52.8
	Μάλλον συμφωνώ	15	28.3
	Μάλλον διαφωνώ	7	13.2
	Διαφωνώ	3	5.7
	Σύνολο	53	100.0
8.4 Ευρώπη δεν σημαίνει μόνο αποτελεσματικότητα και ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα είναι κάτι βαθύτερο από την εξασφάλιση άνεσης και πλούτου.	Συμφωνώ	29	54.7
	Μάλλον συμφωνώ	15	28.3
	Μάλλον διαφωνώ	7	13.2
	Διαφωνώ	2	3.8
	Σύνολο	53	100.0
8.5 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της διαμόρφωσης συναίνεσης στα καίρια ζητήματα.	Συμφωνώ	26	49.0
	Μάλλον συμφωνώ	18	34.0
	Μάλλον διαφωνώ	6	11.3
	Διαφωνώ	3	5.7
	Σύνολο	53	100.0
8.6 Οι αξίες του ελληνικού και του ρωμαϊκού πολιτισμού βρίσκονται στον πυρήνα της Ευρώπης.	Συμφωνώ	21	39.6
	Μάλλον συμφωνώ	18	34.1
	Μάλλον διαφωνώ	8	15.0
	Διαφωνώ	6	11.3
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.4 Συνέχεια

<p>8.7 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ίσης μεταχείρισης των πολιτών, ανεξάρτητα από το φύλο, την καταγωγή και τον πολιτικό προσανατολισμό του ατόμου.</p>	<table> <tr> <td>Συμφωνώ</td> <td>27</td> <td>51.0</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον συμφωνώ</td> <td>15</td> <td>28.3</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον διαφωνώ</td> <td>7</td> <td>13.2</td> </tr> <tr> <td>Διαφωνώ</td> <td>4</td> <td>7.5</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>53</td> <td>100.0</td> </tr> </table>	Συμφωνώ	27	51.0	Μάλλον συμφωνώ	15	28.3	Μάλλον διαφωνώ	7	13.2	Διαφωνώ	4	7.5	Σύνολο	53	100.0
Συμφωνώ	27	51.0														
Μάλλον συμφωνώ	15	28.3														
Μάλλον διαφωνώ	7	13.2														
Διαφωνώ	4	7.5														
Σύνολο	53	100.0														
<p>8.8 Για μένα Ευρώπη σημαίνει διατήρηση της ειρήνης ανάμεσα της ευρωπαϊκούς λαούς μέσα από αμοιβαία επωφελείς συμβιβασμούς και συνεργασίες.</p>	<table> <tr> <td>Συμφωνώ</td> <td>34</td> <td>64.2</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον συμφωνώ</td> <td>15</td> <td>28.3</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον διαφωνώ</td> <td>3</td> <td>5.7</td> </tr> <tr> <td>Διαφωνώ</td> <td>1</td> <td>1.9</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>53</td> <td>100.0</td> </tr> </table>	Συμφωνώ	34	64.2	Μάλλον συμφωνώ	15	28.3	Μάλλον διαφωνώ	3	5.7	Διαφωνώ	1	1.9	Σύνολο	53	100.0
Συμφωνώ	34	64.2														
Μάλλον συμφωνώ	15	28.3														
Μάλλον διαφωνώ	3	5.7														
Διαφωνώ	1	1.9														
Σύνολο	53	100.0														
<p>8.9 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της κοινωνικής αλληλεγγύης.</p>	<table> <tr> <td>Συμφωνώ</td> <td>20</td> <td>37.7</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον συμφωνώ</td> <td>23</td> <td>43.4</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον διαφωνώ</td> <td>6</td> <td>11.3</td> </tr> <tr> <td>Διαφωνώ</td> <td>4</td> <td>7.6</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>53</td> <td>100,0</td> </tr> </table>	Συμφωνώ	20	37.7	Μάλλον συμφωνώ	23	43.4	Μάλλον διαφωνώ	6	11.3	Διαφωνώ	4	7.6	Σύνολο	53	100,0
Συμφωνώ	20	37.7														
Μάλλον συμφωνώ	23	43.4														
Μάλλον διαφωνώ	6	11.3														
Διαφωνώ	4	7.6														
Σύνολο	53	100,0														
<p>8.10 Δεν μπορώ να φανταστώ την Ευρώπη αφηρημένα, σε επίπεδο αρχών. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα έχει συγκεκριμένα περιεχόμενα.</p>	<table> <tr> <td>Συμφωνώ</td> <td>23</td> <td>43.4</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον συμφωνώ</td> <td>20</td> <td>37.7</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον διαφωνώ</td> <td>9</td> <td>17.0</td> </tr> <tr> <td>Διαφωνώ</td> <td>1</td> <td>1.9</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>53</td> <td>100.0</td> </tr> </table>	Συμφωνώ	23	43.4	Μάλλον συμφωνώ	20	37.7	Μάλλον διαφωνώ	9	17.0	Διαφωνώ	1	1.9	Σύνολο	53	100.0
Συμφωνώ	23	43.4														
Μάλλον συμφωνώ	20	37.7														
Μάλλον διαφωνώ	9	17.0														
Διαφωνώ	1	1.9														
Σύνολο	53	100.0														
<p>8.11 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ανεξιθρησκείας.</p>	<table> <tr> <td>Συμφωνώ</td> <td>26</td> <td>49.0</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον συμφωνώ</td> <td>18</td> <td>34.0</td> </tr> <tr> <td>Μάλλον διαφωνώ</td> <td>6</td> <td>11.3</td> </tr> <tr> <td>Διαφωνώ</td> <td>3</td> <td>5.7</td> </tr> <tr> <td>Σύνολο</td> <td>53</td> <td>100.0</td> </tr> </table>	Συμφωνώ	26	49.0	Μάλλον συμφωνώ	18	34.0	Μάλλον διαφωνώ	6	11.3	Διαφωνώ	3	5.7	Σύνολο	53	100.0
Συμφωνώ	26	49.0														
Μάλλον συμφωνώ	18	34.0														
Μάλλον διαφωνώ	6	11.3														
Διαφωνώ	3	5.7														
Σύνολο	53	100.0														

Πίνακας 5.4 Συνέχεια

8.12 Οι αξίες του χριστιανισμού βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας.	Συμφωνώ	14	26.4
	Μάλλον συμφωνώ	11	20.8
	Μάλλον διαφωνώ	18	34.0
	Διαφωνώ	10	18.9
	Σύνολο	53	100.0
8.13 Οι αξίες της Αναγέννησης βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας.	Συμφωνώ	16	30.2
	Μάλλον συμφωνώ	19	35.8
	Μάλλον διαφωνώ	15	28.3
	Διαφωνώ	3	5.7
	Σύνολο	53	100.0
8.14 Οι αξίες του Διαφωτισμού βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας.	Συμφωνώ	17	32.1
	Μάλλον συμφωνώ	23	43.4
	Μάλλον διαφωνώ	9	17.0
	Διαφωνώ	4	7.5
	Σύνολο	53	100.0
8.15 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ελεύθερης έκφρασης.	Συμφωνώ	29	54.7
	Μάλλον συμφωνώ	15	28.3
	Μάλλον διαφωνώ	5	9.4
	Διαφωνώ	4	7.5
	Σύνολο	53	100.0
8.16 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της δίκαιης διανομής του πλούτου.	Συμφωνώ	10	18.9
	Μάλλον συμφωνώ	11	20.7
	Μάλλον διαφωνώ	16	30.2
	Διαφωνώ	16	30.2
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.4 Συνέχεια

8.17 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ανεπηρέαστης από κομματικές, οικονομικές και άλλες σκοπιμότητες, δικαιοσύνη.	Συμφωνώ	16	30.2
	Μάλλον συμφωνώ	14	26.4
	Μάλλον διαφωνώ	12	22.6
	Διαφωνώ	11	20.8
	Σύνολο	53	100.0
8.18 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ελεύθερης πρόσβασης κάθε πολίτη στα δημόσια αξιώματα, εφόσον αυτός διαθέτει τα ουσιαστικά προσόντα για τη συγκεκριμένη θέση.	Συμφωνώ	19	35.8
	Μάλλον συμφωνώ	17	32.1
	Μάλλον διαφωνώ	10	18.9
	Διαφωνώ	7	13.2
	Σύνολο	53	100.0

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα, ως δεσπόζουσα ευρωπαϊκή αξία αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί την διατήρηση της ειρήνης ανάμεσα στους ευρωπαϊκούς λαούς, μέσα από αμοιβαία επωφελείς συμβιβασμούς και συνεργασίες, καταγράφοντας ένα ποσοστό απόλυτης συμφωνίας της τάξεως του 64.2% και μερικής συμφωνίας του 28.3%. Παράλληλα, ως άλλη μια κεντρική αξία της Ένωσης αναφέρεται η αξία της ελεύθερης έκφρασης, με ποσοστό απόλυτης συμφωνίας 54.7% και μερικής 28.3%. Σε αντίστοιχα υψηλά ποσοστά για τους εκπαιδευτικούς, κυμαίνεται και η αντίληψη πως η ευρωπαϊκή ταυτότητα αποτελεί κάτι βαθύτερο από την εξασφάλιση άνεσης και πλούτου.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, παρατηρούμε ακόμα, πως η σύνδεση της Ευρώπης με το παρελθόν της αποτελεί γεγονός, όπως επίσης και η άποψη πως πίσω από την Ευρώπη δεν υπάρχουν μόνον αρχές, αλλά και συγκεκριμένα ιστορικά διαμορφωμένα περιεχόμενα. Οι απόψεις σύμφωνα με τις οποίες η αξία της ελεύθερης έκφρασης και της δημιουργίας συναίνεσης στο κοινωνικό και πολιτικό πεδίο χαρακτηρίζουν τον πυρήνα της Ευρώπης, αποτελούν καίριες αξίες μέσα στο σώμα των εκπαιδευτικών.

Εντύπωση προκαλεί το (σχετικά υψηλό) ποσοστό των εκπαιδευτικών που δεν τοποθετούν στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας την αξία της δίκαιης διανομής του

πλούτου. Η ύπαρξη σημαντικής μερίδας εκπαιδευτικών που εκφράζουν αμφιβολίες όσον αφορά το αν η δίκαιη κατανομή του πλούτου αποτελεί ευρωπαϊκή αξία, προδιαθέτει για μια κριτική στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην τρέχουσα οικονομική φιλοσοφία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, ενδιαφέρον προκαλεί πως περίπου ο ένας στους δυο εκπαιδευτικούς του δείγματος διαφωνεί με την τοποθέτηση των αξιών του χριστιανισμού στον πυρήνα της Ευρώπης (52.9%), γεγονός ιδιαίτερης σημασίας, αν αναλογιστεί κανείς πως οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας, είναι κατά βάση εκείνοι οι οποίοι θα καλλιεργήσουν την θρησκευτική συνείδηση στους μαθητές, βάση συντάγματος.

Πίνακας 5.5 : Ερώτηση 9

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων		
	Απαντήσεις	Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
Τι σημαίνει για εσάς ο όρος "Ευρωπαϊκή Διάσταση στην εκπαίδευση"			
9.1 Ότι η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα πρέπει να είναι συμβατή με τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εκπαίδευση.	Δεν ισχύει	3	5.7
	Μάλλον δεν ισχύει	10	18.9
	Μάλλον ισχύει	29	54.7
	Ισχύει	11	20.8
	Σύνολο	53	100.0
9.2 Ότι η εκπαίδευση στην Ελλάδα δεν μπορεί να είναι ξεκομμένη από όσα συμβαίνουν στα εκπαιδευτικά συστήματα των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	Δεν ισχύει	1	1.9
	Μάλλον δεν ισχύει	5	9.4
	Μάλλον ισχύει	25	47.2
	Ισχύει	22	41.5
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.5 Συνέχεια

9.3 Ότι η ιδέα της ενωμένης Ευρώπης πρέπει να προβληθεί στη νέα γενιά όλο και περισσότερο.	Δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον δεν ισχύει	10	18.9
	Μάλλον ισχύει	25	47.2
	Ισχύει	16	30.2
	Σύνολο	53	100.0
9.4 Ότι οι βασικές αρχές και αξίες που διέπουν την ελληνική εκπαίδευση πρέπει να είναι οι ίδιες με εκείνες της Ευρώπης.	Δεν ισχύει	6	11.3
	Μάλλον δεν ισχύει	9	17.0
	Μάλλον ισχύει	24	45.3
	Ισχύει	14	26.4
	Σύνολο	53	100.0
9.5 Ότι πρέπει να υπάρχουν ορισμένοι κοινοί στόχοι για τα εκπαιδευτικά συστήματα όλων των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	Δεν ισχύει	1	1.9
	Μάλλον δεν ισχύει	4	7.5
	Μάλλον ισχύει	27	50.9
	Ισχύει	21	39.6
	Σύνολο	53	100.0
9.6 Ότι όλοι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ανάγκη να αναπτύξουν ορισμένες γνώσεις, ικανότητες και στάσεις για τη μελλοντική τους ζωή.	Δεν ισχύει	0	0
	Μάλλον δεν ισχύει	5	9.4
	Μάλλον ισχύει	19	35.8
	Ισχύει	29	54.7
	Σύνολο	53	100.0
9.7 Ότι οι Έλληνες μαθητές πρέπει να μαθαίνουν περισσότερα για τη συμβολή του ελληνικού πολιτισμού στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού.	Δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον δεν ισχύει	11	20.8
	Μάλλον ισχύει	8	15.1
	Ισχύει	32	60.4
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.5 Συνέχεια

9.8 Ότι οι Έλληνες μαθητές πρέπει να μαθαίνουν πιο πολλά για τους υπόλοιπους λαούς της Ευρώπης.	Δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον δεν ισχύει	11	20.8
	Μάλλον ισχύει	22	41.5
	Ισχύει	18	34.0
	Σύνολο	53	100.0
9.9 Ότι είναι αναγκαία η καλλιέργεια θετικών στάσεων των Ελλήνων μαθητών απέναντι στην Ευρώπη.	Δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον δεν ισχύει	9	17.0
	Μάλλον ισχύει	19	35.8
	Ισχύει	23	43.4
	Σύνολο	53	100.0
9.10 Ότι είναι αναγκαία η εντονότερη παρουσία ευρωπαϊκών γλωσσών στο σχολικό πρόγραμμα.	Δεν ισχύει	7	13.2
	Μάλλον δεν ισχύει	10	18.9
	Μάλλον ισχύει	20	37.7
	Ισχύει	16	30.2
	Σύνολο	53	100.0
9.11 Ότι οι Έλληνες μαθητές πρέπει να διδάσκονται περισσότερη ευρωπαϊκή ιστορία και γεωγραφία.	Δεν ισχύει	3	5.7
	Μάλλον δεν ισχύει	13	24.5
	Μάλλον ισχύει	22	41.5
	Ισχύει	15	28.3
	Σύνολο	53	100.0
9.12 Ότι είναι πλέον αναγκαία η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω του σχολείου.	Δεν ισχύει	1	1.9
	Μάλλον δεν ισχύει	12	22.6
	Μάλλον ισχύει	21	39.6
	Ισχύει	19	35.8
	Σύνολο	53	100.0

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών στις ερωτήσεις που αφορούν στην ευρωπαϊκή διάσταση ως σύγκλιση της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας με την ευρωπαϊκή,

παρουσιάζουν στην πλειοψηφία τους υψηλά ποσοστά συμφωνίας των εκπαιδευτικών με τα περιεχόμενα των ερωτήσεων.

Επίσης, σε αρκετά υψηλά επίπεδα κινείται η συμφωνία των εκπαιδευτικών, σε περιπτώσεις όπου η ευρωπαϊκή διάσταση ορίζεται ως μάθηση, και επομένως παρουσιάζεται ως γνώσεις προς απόκτηση για τους Έλληνες μαθητές, σχετικά με την Ευρώπη.

Σε δυο περιπτώσεις ωστόσο, σχεδόν ο ένας στους τρεις εκπαιδευτικούς του δείγματος φαίνεται να διαφωνεί με το περιεχόμενο της ερώτησης.

Η πρώτη περίπτωση αφορά στο ότι «οι βασικές αρχές και αξίες που διέπουν την ελληνική εκπαίδευση πρέπει να είναι οι ίδιες με εκείνες της Ευρώπης», παρόλο που γενικά υποστηρίχθηκε -από άλλες απαντήσεις- η σύγκλιση ελληνικού και ευρωπαϊκού πλαισίου. Η δεύτερη περίπτωση αντίστοιχα, αφορά στην αναγκαιότητα εντονότερης παρουσίας των ευρωπαϊκών γλωσσών στο σχολικό πρόγραμμα (ερώτηση 9.10) και καταγράφει ποσοστό διαφωνίας μεταξύ των εκπαιδευτικών, της τάξεως του 32.1%.

Γίνεται επομένως αντιληπτό, πως αν και οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται την ευρωπαϊκή διάσταση, ως σύγκλιση της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας με την ευρωπαϊκή, μια ολική εκπαιδευτική σύγκλιση με την Ευρώπη δεν θα ήταν επιθυμητή στον τομέα των αρχών και των αξιών, ενώ ίσως εμμέσως υποστηρίζεται η εθνική κυριαρχία επί του συγκεκριμένου τομέα.

5.3 Ενημερότητα για την Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική

Το συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα καλύπτεται αποκλειστικά από την ερώτηση 10 του ερωτηματολογίου. Στην συγκεκριμένη ερώτηση, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να εκφράσουν το βαθμό ενημέρωσής τους γύρω από θέματα που σχετίζονται με την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, έτσι όπως εκείνη διαμορφώνεται σε επίπεδο αρχών και γενικών εκπαιδευτικών στόχων. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί ερωτώνται για τους στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής σε γενικό επίπεδο, έτσι όπως αυτοί είναι διατυπωμένοι σε επίσημα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας 5.6 : Ερώτηση 10

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων		
	Απαντήσεις	Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
Ποιους από τους παρακάτω γενικούς στόχους για τους μαθητές της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Δημοτικό και Γυμνάσιο) πιστεύετε ότι προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση;			
10.1 Επάρκεια στη μητρική γλώσσα	Ναι	36	67.9
	Όχι	10	18.9
	Δεν γνωρίζω	7	13.2
	Σύνολο	53	100.0
10.2 Επάρκεια σε μια τουλάχιστον ξένη γλώσσα	Ναι	45	84.9
	Όχι	3	5.7
	Δεν γνωρίζω	5	9.4
	Σύνολο	53	100.0
10.3 Επάρκεια στα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες	Ναι	37	69.8
	Όχι	7	13.2
	Δεν γνωρίζω	9	17.0
	Σύνολο	53	100.0
10.4 Επάρκεια στη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή	Ναι	42	79.2
	Όχι	7	13.2
	Δεν γνωρίζω	4	7.5
	Σύνολο	53	100.0
10.5 Επάρκεια στην ικανότητα μάθησης (μαθαίνω να μαθαίνω)	Ναι	34	64.2
	Όχι	12	22.6
	Δεν γνωρίζω	7	13.2
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.6 Συνέχεια

10.6 Επάρκεια στην κοινωνική μάθηση και στις γνώσεις και ικανότητες που πρέπει να έχει ο πολίτης	Ναι	31	58.5
	Όχι	16	30.2
	Δεν γνωρίζω	6	11.3
	Σύνολο	53	100.0
10.7 Επάρκεια στο επιχειρηματικό πνεύμα και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών	Ναι	27	50.9
	Όχι	18	34.0
	Δεν γνωρίζω	8	15.1
	Σύνολο	53	100.0
10.8 Επάρκεια στην ικανότητα πολιτισμικής έκφρασης (ανάπτυξη καλλιτεχνικών δεξιοτήτων)	Ναι	29	54.7
	Όχι	17	32.1
	Δεν γνωρίζω	7	13.2
	Σύνολο	53	100.0
10.9 Ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στο θρησκευτικό φαινόμενο (πνευματικές αξίες, υπερβατικότητα)	Ναι	24	45.3
	Όχι	16	30.2
	Δεν γνωρίζω	13	24.5
	Σύνολο	53	100.0
10.10 Ανάπτυξη κριτικής σκέψης	Ναι	32	60.4
	Όχι	15	28.3
	Δεν γνωρίζω	6	11.3
	Σύνολο	53	100.0

Από τα στοιχεία του Πίνακα 5.6, προκύπτει πως για ορισμένες τουλάχιστον πτυχές της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής οι εκπαιδευτικοί δεν είναι ενημερωμένοι. Το γεγονός αυτό γίνεται αντιληπτό αφενός από το ποσοστό των εκπαιδευτικών που ευθέως δήλωσαν πως δεν γνωρίζουν αν η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί τον συγκεκριμένο στόχο στην εκπαίδευση, και αφετέρου από το ποσοστό εκείνων που λανθασμένα θεώρησαν πως η Ένωση προωθεί έναν στόχο που στην πραγματικότητα δεν προωθεί. Για παράδειγμα, αν και η ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στο θρησκευτικό φαινόμενο, ως στόχος δεν προωθείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ένα ποσοστό της τάξεως του 45.3% των εκπαιδευτικών, υποστήριξαν πως προωθείται.

5.4 Στάσεις και αντιλήψεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Όπως αναλύθηκε στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας, το ευρωπαϊκό πλαίσιο υπό το οποίο λειτουργεί το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ασκεί σε αυτό επιρροές, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Στην παρούσα υποενότητα και μέσα από τις ερωτήσεις 11, 12 και 13, διερευνώνται τελικά, οι αντιλήψεις και οι στάσεις των εκπαιδευτικών αφενός ως προς την εκχώρηση της εκπαιδευτικής κυριαρχίας από το κράτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αφετέρου ως προς τις ίδιες τις επιρροές και τις συνέπειες αυτών.

Συγκεκριμένα, στην ερώτηση 11 οι εκπαιδευτικοί του δείγματος καλούνται να απαντήσουν ποιες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις θεωρούν πως θα έπρεπε να γίνουν από την πλευρά της Ευρώπης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στα γενικά χαρακτηριστικά αυτού, με στόχο τον εκσυγχρονισμό του. Στα γενικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης συμπεριλαμβάνονται η δομή του εκπαιδευτικού συστήματος, η ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής φοίτησης, η διαδικασία πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα αναλυτικά προγράμματα, οι γενικοί στόχοι της παιδείας, τα περιεχόμενα των σχολικών εγχειριδίων, το σύστημα αξιολόγησης των μαθητικών επιδόσεων, το σύστημα λήψεων αποφάσεων εντός του εκπαιδευτικού οργανισμού, ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην εκπαίδευση, η συμμετοχή των γονέων στη διοίκηση του σχολείου και τα κονδύλια για την εκπαίδευση.

Στην ερώτηση 12, τίθεται το ερώτημα «Πόσο δεσμεύεται κατά τη γνώμη σας η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση από το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση (Οδηγίες, αποφάσεις κλπ.) να διαμορφώσει την εκπαιδευτική της πολιτική στους ακόλουθους τομείς;». Τίθεται δηλαδή, το ζήτημα της εθνικής ή υπερεθνικής κυριαρχίας για τον – άλλοτε πλήρους εθνικής κυριαρχίας- εκπαιδευτικό τομέα και επομένως η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την υποχρεωτικότητα των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών παρεμβάσεων είναι καίρια.

Τέλος, στην ερώτηση 13, τίθεται το ζήτημα των επιπτώσεων των ευρωπαϊκών επιρροών στη διατήρηση της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας. Όπως αναφέρει ο Μάρκου (1995), με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι όροι διατήρησης της γλώσσας και του πολιτισμού μέσω του σχολείου έχουν διαφοροποιηθεί. Διαθέτει επομένως, ιδιαίτερο ενδιαφέρον η έρευνα όσον αφορά στον τρόπο με τον οποίο οι πιέσεις για εκπαιδευτικό εκσυγχρονισμό προς την ευρωπαϊκή κατεύθυνση γίνονται αντιληπτές εκ μέρους των

εκπαιδευτικών ως απειλή εναντίον της εθνικής ταυτότητας. Η ερώτηση διατυπώνεται ως εξής: «Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι μια από τις συνέπειες της ευρωπαϊκής πολιτικής για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι ότι υποχωρεί στο σχολείο η θέση και αξία των παρακάτω μαθημάτων. Πόσο συμμερίζεστε την άποψη αυτή;» Κατ' αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η διερεύνηση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών ως προς την περίπτωση υποβάθμισης μαθημάτων του σχολικού προγράμματος τα οποία προωθούν την ελληνική ταυτότητα (Θρησκευτικά, Ελληνική Ιστορία, Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά).

Πίνακας 5.7 : Ερώτηση 11

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων		
	Απαντήσεις	Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
<p>Πιο κάτω θα δείτε ορισμένους τομείς της ελληνικής εκπαίδευσης για τους οποίους υποστηρίζεται ότι πρέπει να υπάρξουν παρεμβάσεις εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε ποιους από τους τομείς αυτούς θεωρείτε εσείς ότι πρέπει να υπάρξουν αντίστοιχες παρεμβάσεις;</p>			
<p>11.1 Στη δομή του εκπαιδευτικού μας συστήματος</p>	<p>Δεν ισχύει Μάλλον δεν ισχύει Μάλλον ισχύει Ισχύει Σύνολο</p>	<p>8 8 19 18 53</p>	<p>15.1 15.1 35.8 34.0 100.0</p>
<p>11.2 Στη διαδικασία πρόσβασης των αποφοίτων της δευτεροβάθμιας στα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ</p>	<p>Δεν ισχύει Μάλλον δεν ισχύει Μάλλον ισχύει Ισχύει Σύνολο</p>	<p>6 9 12 26 53</p>	<p>11.3 17.0 22.6 49.1 100.0</p>

Πίνακας 5.7 Συνέχεια

11.3 Στη σύνταξη των αναλυτικών προγραμμάτων	Δεν ισχύει	9	17.0
	Μάλλον δεν ισχύει	9	17.0
	Μάλλον ισχύει	15	28.3
	Ισχύει	20	37.7
	Σύνολο	53	100.0
11.4 Στον προσδιορισμό των γενικών εκπαιδευτικών στόχων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης	Δεν ισχύει	7	13.2
	Μάλλον δεν ισχύει	13	24.5
	Μάλλον ισχύει	20	37.7
	Ισχύει	13	24.5
	Σύνολο	53	100.0
11.5 Στα περιεχόμενα των σχολικών βιβλίων	Δεν ισχύει	11	20.8
	Μάλλον δεν ισχύει	14	26.4
	Μάλλον ισχύει	11	20.8
	Ισχύει	17	32.1
	Σύνολο	53	100.0
11.6 Στο σύστημα αξιολόγησης των επιδόσεων των μαθητών στο σχολείο	Δεν ισχύει	8	15.1
	Μάλλον δεν ισχύει	9	17.0
	Μάλλον ισχύει	15	28.3
	Ισχύει	21	39.6
	Σύνολο	53	100.0
11.7 Στη μεταφορά εκπαιδευτικών αρμοδιοτήτων από το κέντρο στην περιφέρεια	Δεν ισχύει	6	11.3
	Μάλλον δεν ισχύει	9	17.0
	Μάλλον ισχύει	20	37.7
	Ισχύει	18	34.0
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.7 Συνέχεια

11.8 Στη μεταφορά εκπαιδευτικών αρμοδιοτήτων στην τοπική αυτοδιοίκηση	Δεν ισχύει	13	24.5
	Μάλλον δεν ισχύει	11	20.8
	Μάλλον ισχύει	17	32.1
	Ισχύει	12	22.6
	Σύνολο	53	100.0
11.9 Στη συμμετοχή των γονέων στη διοίκηση του σχολείου	Δεν ισχύει	21	39.6
	Μάλλον δεν ισχύει	15	28.3
	Μάλλον ισχύει	7	13.2
	Ισχύει	10	18.9
	Σύνολο	53	100.0
11.10 Στην αύξηση των κρατικών κονδυλίων για την εκπαίδευση	Δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον δεν ισχύει	5	9.4
	Μάλλον ισχύει	7	13.2
	Ισχύει	39	73.6
	Σύνολο	53	100.0
11.11 Στην εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στο σχολείο	Δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον ισχύει	11	20.8
	Ισχύει	38	71.7
	Σύνολο	53	100.0
11.12 Στην άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων	Δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον δεν ισχύει	9	17.0
	Μάλλον ισχύει	10	18.9
	Ισχύει	32	60.4
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.7 Συνέχεια

11.13 Στην παροχή πρόσθετων ευκαιριών μάθησης στους αδύνατους μαθητές	Δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον δεν ισχύει	2	3.8
	Μάλλον ισχύει	12	22.6
	Ισχύει	37	69.8
	Σύνολο	53	100.0

Από τις απαντήσεις του δείγματος των εκπαιδευτικών, προκύπτει μια αρκετά σημαντική φιλοπαρεμβατική άποψη, με ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά εκπαιδευτικών να επιζητούν τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις. Εντύπωση προκαλούν τα συντριπτικά ποσοστά 92.5% και 92.4% υπέρ των παρεμβάσεων α) για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στο σχολείο, και β) για την παροχή πρόσθετων ευκαιριών μάθησης στους αδύνατους μαθητές, αντίστοιχα. Παρόμοια υψηλά ποσοστά παρατηρούνται και όσον αφορά στην αύξηση των κρατικών κονδυλίων για την εκπαίδευση αλλά και στην άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.

Σε κάποιες περιπτώσεις βέβαια, παρατηρείται διχασμός ανάμεσα στις γνώμες των εκπαιδευτικών, με χαρακτηριστικά παραδείγματα την παρέμβαση στα περιεχόμενα των σχολικών βιβλίων (ποσοστό συμφωνίας 52.9%) αλλά και την παρέμβαση για την μεταφορά εκπαιδευτικών αρμοδιοτήτων στην τοπική αυτοδιοίκηση (54.7%).

Μοναδική περίπτωση όπου οι ευρωπαϊκές παρεμβάσεις δεν είναι επιθυμητές από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, είναι η συμμετοχή των γονέων στη διοίκηση του σχολείου, όπου 67.1% των εκπαιδευτικών εκφράζει την διαφωνία του. Είναι ωστόσο σημαντικό να αναφερθεί, πως υπάρχει μια μειοψηφία εκπαιδευτικών (περίπου το 30%), η οποία δεν βλέπει ευνοϊκά την πλειοψηφία των ενδεχόμενων παρεμβάσεων της Ένωσης.

Πίνακας 5.8 : Ερώτηση 12

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων		
Πόσο δεσμεύεται κατά τη γνώμη σας η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, από το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση (Οδηγίες, αποφάσεις κλπ.), να διαμορφώσει την εκπαιδευτική της πολιτική στους ακόλουθους τομείς;	Απαντήσεις	Συχνότητα (N)	Ποσοστό (%)
12.1 Στη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος (διάρκεια εκπαίδευσης, βαθμίδες, τύποι σχολείων)	Καθόλου	9	17.0
	Όχι ιδιαίτερα	23	43.4
	Αρκετά	14	26.4
	Πολύ	7	13.2
	Σύνολο	53	100.0
12.2 Στον τομέα των αναλυτικών προγραμμάτων	Καθόλου	12	22.6
	Όχι ιδιαίτερα	21	39.6
	Αρκετά	13	24.5
	Πολύ	7	13.2
	Σύνολο	53	100.0
12.3 Στον τομέα της μεθοδολογίας της διδασκαλίας	Καθόλου	11	20.8
	Όχι ιδιαίτερα	24	45.3
	Αρκετά	12	22.6
	Πολύ	6	11.3
	Σύνολο	53	100.0
12.4 Στον τομέα της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών	Καθόλου	8	15.1
	Όχι ιδιαίτερα	15	28.3
	Αρκετά	18	34.0
	Πολύ	12	22.6
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.8 Συνέχεια

12.5 Στον τομέα της εκπαίδευσης των αλλοδαπών και των παλιννοστούντων μαθητών	Καθόλου	5	9.4
	Όχι ιδιαίτερα	14	26.4
	Αρκετά	19	35.8
	Πολύ	15	28.3
	Σύνολο	53	100.0
12.6 Στον τομέα της μειονοτικής εκπαίδευσης	Καθόλου	6	11.3
	Όχι ιδιαίτερα	15	28.3
	Αρκετά	17	32.1
	Πολύ	15	28.3
	Σύνολο	53	100.0
12.7 Στον τομέα της πρόσβασης από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	Καθόλου	10	18.9
	Όχι ιδιαίτερα	25	47.2
	Αρκετά	11	20.8
	Πολύ	7	13.2
	Σύνολο	53	100.0
12.8 Στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης (αρχικές σπουδές) των εκπαιδευτικών	Καθόλου	9	17.0
	Όχι ιδιαίτερα	21	39.6
	Αρκετά	14	26.4
	Πολύ	9	17.0
	Σύνολο	53	100.0
12.9 Στον τομέα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών	Καθόλου	8	15.1
	Όχι ιδιαίτερα	18	34.0
	Αρκετά	20	37.7
	Πολύ	7	13.2
	Σύνολο	53	100.0
12.10 Στον τομέα της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών	Καθόλου	7	13.2
	Όχι ιδιαίτερα	18	34.0
	Αρκετά	16	30.2
	Πολύ	12	22.6
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.8 Συνέχεια

12.11 Στον τομέα της πρόσληψης εκπαιδευτικού προσωπικού (διορισμοί, έκτακτο προσωπικό)	Καθόλου	14	26.4
	Όχι ιδιαίτερα	19	35.8
	Αρκετά	12	22.6
	Πολύ	8	15.1
	Σύνολο	53	100.0
12.12 Στον τομέα της διοίκησης της εκπαίδευσης	Καθόλου	12	22.6
	Όχι ιδιαίτερα	19	35.8
	Αρκετά	16	30.2
	Πολύ	6	11.3
	Σύνολο	53	100.0
12.13 Στον τομέα της Συμβουλευτικής (σχολικοί σύμβουλοι)	Καθόλου	13	24.5
	Όχι ιδιαίτερα	20	37.7
	Αρκετά	12	22.6
	Πολύ	8	15.1
	Σύνολο	53	100.0
12.14 Στον τομέα της ισοτιμίας των πτυχίων των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Καθόλου	9	17.0
	Όχι ιδιαίτερα	15	28.3
	Αρκετά	13	24.5
	Πολύ	16	30.2
	Σύνολο	53	100.0
12.15 Στον τομέα των κρατικών δαπανών για την εκπαίδευση	Καθόλου	9	17.0
	Όχι ιδιαίτερα	28	52.8
	Αρκετά	7	13.2
	Πολύ	9	17.0
	Σύνολο	53	100.0
12.16 Στον τομέα της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου	Καθόλου	8	15.1
	Όχι ιδιαίτερα	14	26.4
	Αρκετά	17	32.1
	Πολύ	14	26.4
	Σύνολο	53	100.0

Από τη μελέτη των απαντήσεων των εκπαιδευτικών, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.8, προκύπτει πως κατά βάση, δεν εκφράζονται ακραία ποσοστά και άρα απόψεις, ως προς τη διατήρηση ή την απώλεια εθνικής εκπαιδευτικής κυριαρχίας. Η πλειοψηφία των απαντήσεων υπέδειξε την ύπαρξη διχασμού από μεριάς των εκπαιδευτικών ως προς την ύπαρξη δέσμευσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος από την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την πλειοψηφία των ποσοστών να κυμαίνονται γύρω στο 50%.

Εξάιρεση αποτέλεσαν δυο περιπτώσεις, όπου η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών υποστήριξε την ύπαρξη δέσμευσης από το ευρωπαϊκό πλαίσιο, και αφορούσαν α) στην εκπαίδευση των αλλοδαπών και των παλιννοστούντων μαθητών με ποσοστό 64.1% και β) στην μειονοτική εκπαίδευση με ποσοστό 60.4%.

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως όσον αφορά τον τομέα των κρατικών δαπανών για την εκπαίδευση, η πλειοψηφία του δείγματος θεωρεί πως δεν υπάρχει δέσμευση από την Ένωση (69.8%), όπως αντίστοιχα, και στον τομέα της πρόσβασης από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (66.1%).

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα της παρούσας ερώτησης, οι εκπαιδευτικοί του δείγματος διχάζονται, ως προς την ύπαρξη δεσμεύσεων από μεριάς της Ένωσης, για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Πίνακας 5.9 Ερώτηση 13

Διατύπωση της ερώτησης	Πίνακας Συχνοτήτων		
<p>Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι μια από τις συνέπειες της ευρωπαϊκής πολιτικής για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι ότι υποχωρεί στο σχολείο η θέση και αξία των παρακάτω μαθημάτων. Πόσο συμμερίζεστε την άποψη αυτή;</p>	<p>Απαντήσεις</p>	<p>Συχνότητα (N)</p>	<p>Ποσοστό (%)</p>

Πίνακας 5.9 Συνέχεια

13.1 Θρησκευτικά	Δεν ισχύει	5	9.4
	Μάλλον δεν ισχύει	7	13.2
	Μάλλον ισχύει	14	26.4
	Ισχύει	27	50.9
	Σύνολο	53	100.0
13.2 Ελληνική Ιστορία	Δεν ισχύει	7	13.2
	Μάλλον δεν ισχύει	15	28.3
	Μάλλον ισχύει	17	32.1
	Ισχύει	14	26.4
	Σύνολο	53	100.0
13.3 Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία	Δεν ισχύει	14	26.4
	Μάλλον δεν ισχύει	21	39.6
	Μάλλον ισχύει	10	18.9
	Ισχύει	8	15.1
	Σύνολο	53	100.0
13.4 Αρχαία Ελληνικά	Δεν ισχύει	12	22.6
	Μάλλον δεν ισχύει	19	35.8
	Μάλλον ισχύει	9	17.0
	Ισχύει	13	24.5
	Σύνολο	53	100.0
13.5 Μαθηματικά	Δεν ισχύει	28	52.8
	Μάλλον δεν ισχύει	20	37.7
	Μάλλον ισχύει	3	5.7
	Ισχύει	2	3.8
	Σύνολο	53	100.0

Πίνακας 5.9 Συνέχεια

13.6 Μαθήματα που έχουν σχέση με το περιβάλλον	Δεν ισχύει	26	49.1
	Μάλλον δεν ισχύει	11	20.8
	Μάλλον ισχύει	8	15.1
	Ισχύει	8	15.1
	Σύνολο	53	100.0
13.7 Πληροφορική και νέες τεχνολογίες	Δεν ισχύει	30	56.6
	Μάλλον δεν ισχύει	9	17.0
	Μάλλον ισχύει	8	15.1
	Ισχύει	6	11.3
	Σύνολο	53	100.0
13.8 Ξένες γλώσσες	Δεν ισχύει	32	60.4
	Μάλλον δεν ισχύει	10	18.9
	Μάλλον ισχύει	6	11.3
	Ισχύει	5	9.4
	Σύνολο	53	100.0

Μέσα από τον παραπάνω πίνακα αποτυπώνονται οι απόψεις των εκπαιδευτικών, σχετικά με τις επιπτώσεις που κατά τη γνώμη τους έχει η ευρωπαϊκή πολιτική σε ένα σύνολο μαθημάτων. Σε αυτά περιλαμβάνονται τεχνοκρατικά μαθήματα (Μαθηματικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Πληροφορική, Ξένες Γλώσσες) αλλά και θεωρητικά μαθήματα (Θρησκευτικά, Ελληνική Ιστορία, Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά), μέσω των οποίων διευκολύνεται και προκύπτει η προώθηση και προαγωγή της ελληνικής ταυτότητας.

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις του δείγματος, είναι ξεκάθαρο πως τα τεχνοκρατικά μαθήματα, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, δεν λαμβάνουν υποτίμησης λόγω του ευρωπαϊκού πλαισίου, με τα ποσοστά να κυμαίνονται από 69% έως και 90%.

Ωστόσο, ενδιαφέρον προκαλεί η αντίληψη της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών, πως η Ευρωπαϊκή πολιτική υποβαθμίζει την αξία των μαθημάτων των θρησκευτικών (77,3%) και της ελληνικής ιστορίας (58,5%), μαθήματα που προωθούν την εθνική ταυτότητα. Ανεπηρέαστα της ευρωπαϊκής πολιτικής ωστόσο, θεωρούν οι εκπαιδευτικοί, τα μαθήματα της Νεοελληνικής γλώσσας και Λογοτεχνίας και των αρχαίων ελληνικών, μαθήματα τα οποία εξίσου προωθούν την εθνική ταυτότητα.

Κεφάλαιο 6^ο: Συζήτηση αποτελεσμάτων και συμπεράσματα

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν μέσω της ανάλυσης τους. Συνολικά, καταγράφηκαν ποικίλες απόψεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε ένα πλήθος ζητημάτων, τα οποία αφορούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στις επιρροές της στην ελληνική εκπαίδευση.

Γίνεται αντιληπτό από τα ερευνητικά δεδομένα, πως η εξοικείωση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις δράσεις της βρίσκεται σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο. Διαπιστώνεται πως παρά τις δυνατότητες που προσφέρονται σε θεσμικό επίπεδο για την ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευτικών σε προγράμματα σύνδεσης με εκπαιδευτικές δομές άλλων ευρωπαϊκών χωρών, η εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την Ευρωπαϊκή Ένωση κρίνεται περιορισμένη. Στην περίπτωση ωστόσο, της άτυπης εξοικείωσης με την Ευρώπη, τα δεδομένα είναι κάπως πιο ενθαρρυντικά, με τον ένα στους τρεις εκπαιδευτικούς να έχει διαμείνει για κάποιο χρονικό διάστημα της ζωής του σε μια χώρα του εξωτερικού.

Όσον αφορά στον τομέα της ενημερότητας των εκπαιδευτικών γύρω από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την πολιτική της για την εκπαίδευση, και όπως προκύπτει από την έρευνα, για ορισμένες τουλάχιστον πτυχές της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής η ισχύουσα ενημέρωση των εκπαιδευτικών δεν είναι επαρκής. Το γεγονός αυτό δημιουργεί προβληματισμούς ως προς τη φύση της ευρωπαϊκής πραγματικότητας που υφίσταται στα ελληνικά σχολεία αλλά και της παρουσίας της, στους μαθητές μέσα από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η ελλιπής ενημέρωση γύρω από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις πολιτικές της είναι παράλληλα, πιθανό να εκθέσει τους εκπαιδευτικούς και τους κάνει επιρρεπείς σε ακραία φιλοευρωπαϊκό ή αντιευρωπαϊκό λόγο. Διαφαίνεται επομένως, η ανάγκη για αύξηση της μέριμνας αφενός από την πολιτεία και αφετέρου από τις εκπαιδευτικές ενώσεις, προκειμένου να αμβλυνθεί η παροχή γνώσεων σχετικά με τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής.

Στην παρούσα έρευνα, μελετώνται ακόμα οι έννοιες της «Ευρώπης» αλλά και της «Ευρωπαϊκής Διάστασης» στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, προκειμένου να διερευνηθούν,

αφενός η γνώση και αφετέρου η κατανόηση και αντίληψη των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα λοιπόν, με την έρευνα, η έννοια της «Ευρώπης» για τους εκπαιδευτικούς συνδέεται με κάτι θετικό, αξιολογικό και ιδεατό, λειτουργώντας ως ένα επιθυμητό πρότυπο. Οι εκπαιδευτικοί ταυτίζουν την Ευρώπη και τις αξίες της, με τη διασφάλιση της ειρήνης, την προαγωγή της ελεύθερης έκφρασης, αλλά και του σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων. Γεγονός αποτελούν ωστόσο, επιφυλάξεις σημαντικής μερίδας των εκπαιδευτικών, σε ζητήματα οικονομικού χαρακτήρα, με τη δίκαιη διανομή του πλούτου να αμφισβητείται ως αξία της Ένωσης και επομένως να διατηρείται μια κριτική στάση απέναντι στην τρέχουσα οικονομική κυρίως, φιλοσοφία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε ό,τι αφορά την αντίληψη της ευρωπαϊκής διάστασης, οι εκπαιδευτικοί την αντιλαμβάνονται ως σύγκλιση της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας με την ευρωπαϊκή, ορίζοντάς την κυρίως ως μάθηση και γνώσεις προς απόκτηση για τους Έλληνες μαθητές, σχετικά με την Ευρώπη. Ωστόσο, αν και οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται την ευρωπαϊκή διάσταση ως σύγκλιση ελληνικού και ευρωπαϊκού πλαισίου, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, μια ολική εκπαιδευτική σύγκλιση με την Ευρώπη δεν θα ήταν επιθυμητή στον τομέα των αρχών και των αξιών. Αυτό προκύπτει από τις ενστάσεις που εκφράζει σημαντικό ποσοστό εκπαιδευτικών (ο ένας στους τρεις), σε τομείς όπως η αναγκαιότητα εντονότερης παρουσίας των ευρωπαϊκών γλωσσών στο σχολικό πρόγραμμα.

Ένα ακόμα αποτέλεσμα της παρούσας έρευνας, στην προσπάθεια ανίχνευσης των στάσεων και αντιλήψεων των εκπαιδευτικών ως προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτέλεσε το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί, στην πλειοψηφία τους, δεν αντιλαμβάνονται τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις επί του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας, ως κίνδυνο για την απώλεια της εθνικής κυριαρχίας. Αντιθέτως, προκύπτει μια αρκετά σημαντική φιλοπαρεμβατική άποψη, η οποία συνδέεται με την επίτευξη εκσυγχρονισμού αλλά και κατ' επέκταση εξευρωπαϊσμού του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Συγκεκριμένα, εντοπίζεται μια δεσπόζουσα τάση μεταξύ των εκπαιδευτικών, η οποία ευνοεί παρεμβάσεις σε τομείς, όπως η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στο σχολείο, η παροχή πρόσθετων ευκαιριών μάθησης στους αδύνατους μαθητές, η αύξηση των κρατικών κονδυλίων για την εκπαίδευση αλλά και η άμβλυση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Σε κάποιες

περιπτώσεις ωστόσο, παρατηρείται διχασμός ανάμεσα στις γνώμες των εκπαιδευτικών, με χαρακτηριστικά παραδείγματα την παρέμβαση στα περιεχόμενα των σχολικών βιβλίων αλλά και την παρέμβαση για την μεταφορά εκπαιδευτικών αρμοδιοτήτων στην τοπική αυτοδιοίκηση. Ωστόσο, η στάση των εκπαιδευτικών παύει να είναι θετική και οι παρεμβάσεις κρίνονται μη επιθυμητές, στην περίπτωση όπου οι παρεμβάσεις αφορούν στην ενίσχυση της εμπλοκής των γονέων στη λειτουργία του σχολείου. Είναι ωστόσο σημαντικό να αναφερθεί, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, πως παρατηρείται μια σταθερή μειοψηφία (περίπου ο ένας στους τρεις εκπαιδευτικούς), η οποία δεν βλέπει ευνοϊκά την πλειοψηφία των ενδεχόμενων παρεμβάσεων της Ένωσης.

Όσον αφορά στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως προς την ενδεχόμενη δέσμευση των ελληνικών κυβερνήσεων, λόγω της λειτουργίας τους στο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πλαίσιο, προκύπτει πως, σε ζητήματα που αφορούν στην εκπαίδευση μεταναστών και μειονοτήτων και εν γένει μειονεκτούντων μαθητών, σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, η ευρωπαϊκή πολιτική πράγματι, λειτουργεί δεσμευτικά για την Ελλάδα.

Η πλειοψηφία των απαντήσεων ωστόσο, υπέδειξε την ύπαρξη διχασμού ως προς την ύπαρξη δέσμευσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος από την Ευρωπαϊκή Ένωση, στους υπόλοιπους τομείς όπως την διοίκηση, τη μεθοδολογία της έρευνας, τα αναλυτικά προγράμματα την πρόσληψη εκπαιδευτικού προσωπικού (κ.α.). Επιπλέον, μη δεσμευτική για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θεωρήθηκε η πολιτική της Ένωσης για την εκπαίδευση, όσον αφορά τον τομέα των κρατικών δαπανών, ενώ ελάχιστα δεσμευτική θεωρήθηκε για τον τομέα της πρόσβασης από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Τέλος, στην παρούσα έρευνα μελετήθηκε ο αντίκτυπος της ευρωπαϊκής επιρροής στα σχολικά μαθήματα και διερευνήθηκε το ενδεχόμενο απειλής των παραδοσιακών παιδαγωγικών προτύπων του σχολείου μέσω της υποβάθμισης μαθημάτων που υπηρετούν τα εν λόγω πρότυπα και τονώνουν την εθνική ταυτότητα. Το αποτέλεσμα που προέκυψε μέσα από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, έδειξε πως η ευρωπαϊκή ενσωμάτωση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα γίνεται αντιληπτή από τους εκπαιδευτικούς, κυρίως ως ευκαιρία αναβάθμισης των τεχνοκρατικών μαθημάτων (μαθηματικά, πληροφορική, κ.α.). Παράλληλα, σε κάποιες περιπτώσεις, η επιρροή αυτή γίνεται αντιληπτή ως απειλή υποβάθμισης της αξίας μαθημάτων που προάγουν την εθνική ταυτότητα (ελληνική ιστορία, θρησκευτικά), όχι όμως ως δεσπύζουσα τάση.

Συμπερασματικά, με την παρούσα εργασία και την έρευνα που διεξήχθη, προκύπτει ότι οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κατά βάση θετικές. Παρά το γεγονός ότι η εξοικείωσή των εκπαιδευτικών με δράσεις της Ένωσης είναι περιορισμένη, η σύγκλιση ελληνικής και ευρωπαϊκής διάστασης είναι επιθυμητή και οι έννοιες της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Διάστασης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα διαθέτουν θετικό φορτίο και συνδέονται με την ειρήνη και την ελεύθερη έκφραση. Οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τις ευρωπαϊκές παρεμβάσεις ως μέσο εκσυγχρονισμού και εξευρωπαϊσμού του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και η στάση τους σε ορισμένους τομείς παρέμβασης είναι άκρως υποστηρικτική, όπως η τεχνολογία και η αύξηση των εκπαιδευτικών πόρων. Διχασμός επικρατεί ωστόσο, στην λειτουργία των ευρωπαϊκών παρεμβάσεων σε ζητήματα όπως τα σχολικά βιβλία και η τοπική αυτοδιοίκηση, ενώ καταγράφονται επιφυλάξεις και ανησυχίες των εκπαιδευτικών οι οποίες σχετίζονται αφενός με την οικονομική πολιτική της Ένωσης, και αφετέρου με την απειλή που προκύπτει λόγω ενδεχόμενου παρεμβατισμού της. Το τελευταίο ζήτημα αντανάκλαται και στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως προς την πιθανή υποβάθμιση μαθημάτων που ενισχύουν την εθνική ταυτότητα, οι οποίες φαίνεται να διχάζονται. Ωστόσο, η έρευνα υπογραμμίζει τη δυνατότητα αρμονικής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς την αποτελεσματική επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων, λειτουργώντας υπό το Ευρωπαϊκό πλαίσιο, αλλά διασφαλίζοντας παράλληλα την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αντωνίου, Π. (2010). *Διεθνείς Οργανισμοί και Παγκόσμια Διακυβέρνηση*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Βλάχου, Α. (2018). *Ευρωπαϊκοί Θεσμοί και Πολιτικές της ΕΕ*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, Υπόθεση 152/82, απόφαση ΔΕΚ της 13-7-1983, Συλλογή Νομολογίας, 1983, σ.2323.
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, Υπόθεση 293/83, απόφαση ΔΕΚ της 13-2-1985, Συλλογή Νομολογίας, 1983, σ. 593.
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, Υπόθεση 309/85, απόφαση ΔΕΚ της 2-2-1988, Συλλογή Νομολογίας, 1985, σ. 355.
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, Υπόθεση 24/86, απόφαση ΔΕΚ της 2-2-1988, Συλλογή Νομολογίας, 1983, σ. 379.
- Ζμας Α. 2007, *Παγκοσμιοποίηση και Εκπαιδευτική Πολιτική*. Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Κανελλόπουλος Π.Ι., 2003, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Καραγιάννης, Α. (2017). *Εκπαίδευση και Ευρωπαϊκή Ένωση: Πολιτικές και Προκλήσεις*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Κουτσομίχαλης, Ν. (2005). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Εκπαίδευση*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.
- Κουτσομίχαλης, Ν. (2007). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.
- Κουτσομίχαλης, Ν. (2018). *Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Εκπαίδευση*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.
- Λιάντης, Α. (2016). *Ευρωπαϊκό Σύστημα Δικαίου*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.

- Μάρκου, Κ. (1995). Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Παπαδημητρίου, Γ. (1997). *Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Εκπαίδευση και την Πολυγλωσσία*. Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Γ. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Συνθήκες και Πολιτικές*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Παπακωνσταντίνου, Κ. (2010). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Εκπαίδευση*. Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Πασιάς Γ. 2006, *Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση, θεσμικός λόγος και εκπαιδευτική πολιτική (1950-1999)*, τόμος Α'. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Ποταμιάνος, Ν. (2013). *Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Δημοκρατική Νομιμοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη.
- Σακελλαρίου, Ε. (2012). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.
- Στεφάνου, Κ. (1998). *Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Ελλάδα*. Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.
- Στεφάνου, Κ. (2007). *Υπερεθνικοί Οργανισμοί και Ευρωπαϊκή Ένωση*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.
- Στεφάνου, Κ. (2015). *Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.
- Συμβούλιο των ΕΚ, απόφαση 63/266/ΕΟΚ της 2-4-1963 περί θεσπίσεως των γενικών αρχών για την εφαρμογή κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης, στο Συμβούλιο των ΕΚ *Κείμενα για την Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική (1971-1987)*. 3^η έκδοση, Ιούνιος 1987, Λουξεμβούργο.
- Τσαούσης, Δ. (2007). *Η εκπαιδευτική πολιτική των διεθνών οργανισμών: Παγκόσμιες και ευρωπαϊκές διαστάσεις*. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Τσίτουρας, Δ. (2015). *Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική*. Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα.
- Φραγκάκης Ν. 1993, «Κατανομή των αρμοδιοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση: η αρχή της επικουρικότητας», στο Χριστοδουλίδης Θ., Στεφάνου Κ. (επιμέλεια) *Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, Συνθετική θεώρηση*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.

Ξένη

- Creswell, J. W. (2014). Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. Sage Publications.
- European Commission. (2020). Erasmus+ Programme Guide.
- Fowler, F. J. (2009). Survey Research Methods. Sage Publications.

Διαδικτυακοί τόποι

- <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03057925.2011.566442>
- <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03050060500515819?needAccess=true>
- Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0010.02/DOC_1&format=PDF
- Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση & της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0005.01/DOC_1&format=PDF
- Ετήσια Έκθεση 2017, Επιτροπής Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας, διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο: https://www.eey.gov.cy/Portals/0/ektheseis/ekthesi_2017.pdf
- Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμος στον διαδικτυακό τόπο: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

1. Φύλο:

- Γυναίκα
- Άντρας

2. Ηλικία:

- 18-30
- 31-40
- 41-50
- 50 και πάνω

3. Χρόνος στην εκπαίδευση:

- Μέχρι 5 έτη
- 6 έως 10 έτη
- 11 έως 20 έτη
- 20 και πάνω

4. Μορφωτικό επίπεδο:

- Απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ
- Μεταπτυχιακός τίτλος
- Διδακτορικός τίτλος
- Άλλο:

5. Συμμετείχατε ποτέ εσείς προσωπικά/ συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα ανταλλαγής διδακτικού προσωπικού, με χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

- Ναι
- Όχι

6. Έχετε εμπλακεί εσείς προσωπικά μέχρι τώρα στο συντονισμό ή τη στήριξη διαδικτυακής επαφής του σχολείου σας, με σχολείο ή σχολεία άλλης χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

- ο Ναι
- ο Όχι

7. Έχετε ζήσει για μια περίοδο της ζωής σας σε χώρα του εξωτερικού, και αν ναι για πόσο διάστημα (έτη);

....

8. Κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις νοηματοδοτήσεις της Ευρώπης, όπως αυτές εκφράζονται παρακάτω; (Παρακαλούμε απαντήστε σε όλες τις ερωτήσεις)

	Διαφωνώ	Μάλλον ν διαφωνώ	Μάλλον ν συμφωνώ	Συμφωνώ
8.1 Η Ευρώπη, εκτός από τους κανόνες δικαίου και την οικονομική της δομή, έχει και την ιστορία της και δεν είναι δυνατόν να αποσυνδεθεί η ευρωπαϊκή ταυτότητα από την ευρωπαϊκή ιστορία.				
8.2 Ευρωπαϊκή ταυτότητα δεν σημαίνει μόνο κοινές αρχές, αλλά και κοινά πρότυπα ζωής.				
8.3 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία του σεβασμού του διαφορετικού.				
8.4 Ευρώπη δεν σημαίνει μόνο				

<p>αποτελεσματικότητα και ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα είναι κάτι βαθύτερο από την εξασφάλιση άνεσης και πλούτου.</p>				
<p>8.5 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της διαμόρφωσης συναίνεσης στα καίρια ζητήματα.</p>				
<p>8.6 Οι αξίες του ελληνικού και του ρωμαϊκού πολιτισμού βρίσκονται στον πυρήνα της Ευρώπης.</p>				
<p>8.7 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ίσης μεταχείρισης των πολιτών, ανεξάρτητα από το φύλο, την καταγωγή και τον πολιτικό προσανατολισμό του ατόμου.</p>				

<p>8.8 Για μένα Ευρώπη σημαίνει διατήρηση της ειρήνης ανάμεσα στους ευρωπαϊκούς λαούς μέσα από αμοιβαία επωφελείς συμβιβασμούς και συνεργασίες.</p>				
<p>8.9 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της κοινωνικής αλληλεγγύης.</p>				
<p>8.10 Δεν μπορώ να φανταστώ την Ευρώπη αφηρημένα, σε επίπεδο αρχών. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα έχει συγκεκριμένα περιεχόμενα.</p>				
<p>8.11 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ανεξιθρησκείας.</p>				
<p>8.12 Οι αξίες του χριστιανισμού βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας.</p>				

8.13 Οι αξίες της Αναγέννησης βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας.				
8.14 Οι αξίες του Διαφωτισμού βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας.				
8.15 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ελεύθερης έκφρασης.				
8.16 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της δίκαιης διανομής του πλούτου.				
8.17 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ανεπηρέαστης από κομματικές, οικονομικές και άλλες σκοπιμότητες, δικαιοσύνη.				
8.18 Στον πυρήνα της ευρωπαϊκής				

<p>ταυτότητας βρίσκεται η αξία της ελεύθερης πρόσβασης κάθε πολίτη στα δημόσια αξιώματα, εφόσον αυτός διαθέτει τα ουσιαστικά προσόντα για τη συγκεκριμένη θέση.</p>				
---	--	--	--	--

9. Τι σημαίνει για εσάς ο όρος "Ευρωπαϊκή Διάσταση στην εκπαίδευση";

9.1 Ότι η ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα πρέπει να είναι συμβατή με τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εκπαίδευση.	Δεν ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Μάλλον ισχύει	Ισχύει
9.2 Ότι η εκπαίδευση στην Ελλάδα δεν μπορεί να είναι ξεκομμένη από όσα συμβαίνουν στα εκπαιδευτικά συστήματα των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.				
9.3 Ότι η ιδέα της ενωμένης Ευρώπης πρέπει να προβληθεί στη νέα γενιά όλο και περισσότερο.				
9.4 Ότι οι βασικές αρχές και αξίες που διέπουν την ελληνική εκπαίδευση πρέπει να είναι οι ίδιες με εκείνες της Ευρώπης.				
9.5 Ότι πρέπει να υπάρχουν ορισμένοι κοινοί στόχοι για τα εκπαιδευτικά συστήματα όλων των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.				
9.6 Ότι όλοι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ανάγκη να αναπτύξουν				

ορισμένες γνώσεις, ικανότητες και στάσεις για τη μελλοντική τους ζωή.				
9.7 Ότι οι Έλληνες μαθητές πρέπει να μαθαίνουν περισσότερο για τη συμβολή του ελληνικού πολιτισμού στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού.				
9.8 Ότι οι Έλληνες μαθητές πρέπει να μαθαίνουν πιο πολλά για τους υπόλοιπους λαούς της Ευρώπης.				
9.9 Ότι είναι αναγκαία η καλλιέργεια θετικών στάσεων των Ελλήνων μαθητών απέναντι στην Ευρώπη.				
9.10 Ότι είναι αναγκαία η εντονότερη παρουσία ευρωπαϊκών γλωσσών στο σχολικό πρόγραμμα.				
9.11 Ότι οι Έλληνες μαθητές πρέπει να διδάσκονται περισσότερη ευρωπαϊκή ιστορία και γεωγραφία.				
9.12 Ότι είναι πλέον αναγκαία η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω του σχολείου.				

10. Ποιους από τους παρακάτω γενικούς στόχους για τους μαθητές της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Δημοτικό και Γυμνάσιο) πιστεύετε ότι προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση;

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω
10.1 Επάρκεια στη μητρική γλώσσα			
10.2 Επάρκεια σε μια τουλάχιστον ξένη γλώσσα			
10.3 Επάρκεια στα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες			
10.4 Επάρκεια στη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή			

10.5 Επάρκεια στην ικανότητα μάθησης (μαθαίνω να μαθαίνω)			
10.6 Επάρκεια στην κοινωνική μάθηση και στις γνώσεις και ικανότητες που πρέπει να έχει ο πολίτης			
10.7 Επάρκεια στο επιχειρηματικό πνεύμα και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών			
10.8 Επάρκεια στην ικανότητα πολιτισμικής έκφρασης (ανάπτυξη καλλιτεχνικών δεξιοτήτων)			
10.9 Ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στο θρησκευτικό φαινόμενο (πνευματικές αξίες, υπερβατικότητα)			
10.10 Ανάπτυξη κριτικής σκέψης			

11. Πιο κάτω θα δείτε ορισμένους τομείς της ελληνικής εκπαίδευσης για τους οποίους υποστηρίζεται ότι πρέπει να υπάρξουν παρεμβάσεις εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε ποιους από τους τομείς αυτούς θεωρείτε εσείς ότι πρέπει να υπάρξουν αντίστοιχες παρεμβάσεις;

	Δεν ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Μάλλον ισχύει	Ισχύει
11.1 Στη δομή του εκπαιδευτικού μας συστήματος				
11.2 Στη διαδικασία πρόσβασης των αποφοίτων της δευτεροβάθμιας στα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ				
11.3 Στη σύνταξη των αναλυτικών προγραμμάτων				
11.4 Στον προσδιορισμό των γενικών εκπαιδευτικών στόχων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης				

11.5 Στα περιεχόμενα των σχολικών βιβλίων				
11.6 Στο σύστημα αξιολόγησης των επιδόσεων των μαθητών στο σχολείο				
11.7 Στη μεταφορά εκπαιδευτικών αρμοδιοτήτων από το κέντρο στην περιφέρεια				
11.8 Στη μεταφορά εκπαιδευτικών αρμοδιοτήτων στην τοπική αυτοδιοίκηση				
11.9 Στη συμμετοχή των γονέων στη διοίκηση του σχολείου				
11.10 Στην αύξηση των κρατικών κονδυλίων για την εκπαίδευση				
11.11 Στην εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στο σχολείο				
11.12 Στην άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων				
11.13 Στην παροχή πρόσθετων ευκαιριών μάθησης στους αδύνατους μαθητές				

12. Πόσο δεσμεύεται κατά τη γνώμη σας η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, από το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση (Οδηγίες, αποφάσεις κλπ.), να διαμορφώσει την εκπαιδευτική της πολιτική στους ακόλουθους τομείς; *

	Καθόλου	Όχι ιδιαίτερα	Αρκετά	Πάρα πολύ
12.1 Στη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος (διάρκεια εκπαίδευσης, βαθμίδες, τύποι σχολείων)				
12.2 Στον τομέα των αναλυτικών προγραμμάτων				

12.3	Στον τομέα της μεθοδολογίας της διδασκαλίας				
12.4	Στον τομέα της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών				
12.5	Στον τομέα της εκπαίδευσης των αλλοδαπών και των παλιννοστούντων μαθητών				
12.6	Στον τομέα της μειονοτικής εκπαίδευσης				
12.7	Στον τομέα της πρόσβασης από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση				
12.8	Στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης (αρχικές σπουδές) των εκπαιδευτικών				
12.9	Στον τομέα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών				
12.10	Στον τομέα της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών				
12.11	Στον τομέα της πρόσληψης εκπαιδευτικού προσωπικού (διορισμοί, έκτακτο προσωπικό)				
12.12	Στον τομέα της διοίκησης της εκπαίδευσης				
12.13	Στον τομέα της Συμβουλευτικής (σχολικοί σύμβουλοι)				

12.14 Στον τομέα της ισοτιμίας των πτυχίων των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης				
12.15 Στον τομέα των κρατικών δαπανών για την εκπαίδευση				
12.16 Στον τομέα της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου				

13. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι μια από τις συνέπειες της ευρωπαϊκής πολιτικής για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι ότι υποχωρεί στο σχολείο η θέση και αξία των παρακάτω μαθημάτων. Πόσο συμμερίζετε την άποψη αυτή;

	Ισχύει	Μάλλον Ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Δεν ισχύει
13.1 Θρησκευτικά				
13.2 Ελληνική Ιστορία				
13.3 Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία				
13.4 Αρχαία Ελληνικά				
13.5 Μαθηματικά				
13.6 Μαθήματα που έχουν σχέση με το περιβάλλον				
13.7 Πληροφορική και νέες τεχνολογίες				
13.8 Ξένες γλώσσες				